

Llywodraeth Cymru
Welsh Government

www.cymru.gov.uk

Llywodraeth Cymru

Dogfen Ymgynghori

Lleoedd Llewyrchus Llawn Addewid

Fframwaith Adfywio Newydd

Dyddiad cyhoeddi: **22 Hydref 2012**

Camau i'w cymryd: Ymatebion erbyn **14 Ionawr 2013**

Trosolwg

Mae'r ddogfen ymgynghori hon yn ffrwyth adolygiad polisi a gynhaliwyd ym mis Chwefror 2012 ar gais y Gweinidog Tai, Adfywio a Threftadaeth er mwyn edrych ar ddulliau o weithredu ym maes adfywio. Symbylwyd yr adolygiad gan:

- Y ffaith bod Llywodraeth Cymru yn benderfynol o ddod o hyd i ffridd newydd o sicrhau gwell canlyniadau drwy weithio mewn modd cydgysylltiedig;
- Yr heriau y mae'n rhaid i ni barhau i'w hwynebu o ganlyniad i wendid yr economi fyd-eang, yn enwedig yr effeithiau anghymesur y mae'r gwendid hwnnw'n eu cael ar ein cymunedau mwyaf difreintiedig, yn ogystal â'r heriau sy'n ein hwynebu am fod arian cyhoeddus yn brin;
- Egwyddorion sylfaenol Llywodraeth Cymru, sef bod modd mynd i'r afael â thlodi a hybu cyfle cyfartal drwy ddatblygu cynaliadwy;
- Y cyfleoedd a ddaw i'n rhan yn sgil y ffaith ein bod ar fin gwireddu'n hymrwymiaadau presennol o ran targedu buddsoddiad yn saith Ardal Adfywio Strategol y Llywodraeth a thrwy Newport Unlimited, yn ogystal â'r cyfleoedd a ddaw yn sgil y ffaith bod disgwyl i Gymru elwa ar rownd arall o gyllid o'r Cronfeydd Strwythurol Ewropeaidd;
- Ymrwymiaadau penodol y Llywodraeth i fynd i'r afael â'r ffaith bod rôl canol trefi a'n trefi glan môr yn newid (mater y cynhaliodd Cynulliad Cenedlaethol Cymru ymchwiliad yn ei gylch yn ddiweddar), ac i sicrhau bod ein rhaglen Cymunedau yn Gyntaf yn cael ei hintegreiddio â gweithgarwch adfywio arall, gan ganolbwyntio ar gymunedau ffyniannus, cymunedau sy'n dysgu a chymunedau iachach.

Sut i ymateb

Anfonwch eich sylwadau atom drwy unrhyw un o'r dulliau canlynol:

- Drwy anfon neges e-bost at: regenerationpolicy@wales.gsi.gov.uk
- Drwy gyfrwng ein gwefan (dilynwch y dolenni)
- Drwy fynychu'r Uwchgynhadledd Adfywio Genedlaethol ym Mharc Eirias, Bae Colwyn ar 15 Tachwedd. Cewch fwy o wybodaeth yn:

<https://registration.livegroup.co.uk/regenerationsummit2012/>

- Drwy fynychu un o'r gweithdai dilynol yng Ngogledd, De-orllewin neu Dde-ddwyrain Cymru ym mis Rhagfyr. Rhwch wybod i ni os hoffech fynychu un o'r sesiynau hyn drwy anfon e-bost i'r cyfeiriad uchod.

- Drwy'r post at:
Y Tîm Polisi Adfywio,
Zail Lawr,
Parc Cathays,
Caerdydd CF10 3NQ

Rhagor o wybodaeth a dogfennau cysylltiedig
Gellir gwneud cais am fersiynau o'r ddogfen hon mewn print bras, mewn Braille neu mewn ieithoedd eraill.

Diogelu data

Sut y byddwn yn defnyddio'r farn a'r wybodaeth a roddwch inni.

Bydd unrhyw ymateb a anfonwch atom yn cael ei weld yn llawn gan staff Llywodraeth Cymru sy'n gweithio ar y materion y mae'r ymgynghoriad hwn yn ymdrin â nhw. Mae'n bosibl y bydd aelodau eraill o staff Llywodraeth Cymru yn gweld yr ymateb hefyd, er mwyn eu helpu i gynllunio ymgynghoriadau ar gyfer y dyfodol.

Mae Llywodraeth Cymru yn bwriadu cyhoeddi crynodeb o'r ymatebion i'r ddogfen hon. Mae'n bosibl hefyd y byddwn yn cyhoeddi'r ymatebion yn llawn. Fel arfer, bydd enw a chyfeiriad (neu ran o gyfeiriad) yr unigolyn neu sefydliad a anfonodd yr ymateb yn cael eu cyhoeddi gyda'r ymateb. Mae hynny'n helpu i ddangos bod yr ymgynghoriad wedi'i gynnal yn briodol. Os nad ydych yn dymuno i'ch enw a'ch cyfeiriad gael eu cyhoeddi, rhwch wybod inni'n ysgrifenedig wrth anfon eich ymateb. Byddwn wedyn yn cuddio'ch manylion.

Mae'n bosibl y bydd yr enwau a'r cyfeiriadau y byddwn wedi'u cuddio yn cael eu cyhoeddi'n ddiweddarach, er nad yw hynny'n debygol o ddigwydd yn aml iawn. Mae Deddf Rhyddid Gwybodaeth 2000 a Rheoliadau Gwybodaeth Amgylcheddol 2004 yn caniatáu i'r cyhoedd gael gweld gwybodaeth a gedwir gan lawer o gyrff cyhoeddus, gan gynnwys Llywodraeth Cymru. Mae hynny'n cynnwys gwybodaeth sydd heb ei chyhoeddi. Fodd bynnag, mae'r gyfraith hefyd yn caniatáu i ni gadw gwybodaeth yn ôl dan rai amgylchiadau. Os bydd unrhyw un yn gofyn am gael gweld gwybodaeth a gadwyd yn ôl gennym, bydd rhaid inni benderfynu a ydym am ei rhyddhau ai peidio. Os bydd rhywun wedi gofyn inni beidio â chyhoeddi ei enw a'i gyfeiriad, bydd hynny'n ffaith bwysig i ni ei chadw mewn cof. Fodd bynnag, fe allai fod rheswm pwysig dros orfod datgelu enw a chyfeiriad unigolyn, er ei fod wedi gofyn i ni beidio â'u cyhoeddi. Byddem yn cysylltu â'r unigolyn ac yn gofyn am ei farn cyn gwneud unrhyw benderfyniad terfynol i ddatgelu'r wybodaeth.

Cynnwys

1.	Rhagair – y Gweinidog Tai, Adfywio a Threftadaeth	1
2.	Cyflwyniad	3
3.	Y cyd-destun – Beth sydd wedi newid a beth yw'r sefyllfa ar hyn o bryd?	4
4.	Ein Gweledigaeth ar gyfer Adfywio a'r Canlyniadau a ddymunir	11
5.	Ein Hegwyddorion ar gyfer Adfywio	14
6.	Ein Fframwaith Adfywio Newydd	16
	6.1 Cyflawni mewn ffordd gydgysylltiedig	16
	6.2 Y fframwaith cyflawni newydd a'r rolau allweddol	25
	6.3 Y dulliau allweddol o weithredu - dulliau sy'n seiliedig ar dystiolaeth, ar bobl ac ar leoedd	29
	6.4 Y strwythur llywodraethu	33
	6.5 Buddsoddiad	33
	6.6 Gwerthuso	37
7.	Y camau nesaf	38

1. Rhagair

Mae ein polisiâu adfywio yn cwmpasu amryw o weithgareddau integredig. Eu nod yw gwrthdroi dirywiad economaidd, cymdeithasol a ffisegol er mwyn sicrhau gwelliant parhaol mewn ardaloedd lle na fydd grymoedd y farchnad yn ddigon i wneud hynny heb ryw gymaint o gymorth oddi wrth y llywodraeth.

Mae fy mhortffolio adfywio yn cyfrannu at holl amcanion Rhaglen Lywodraethu Llywodraeth Cymru, ac mae ganddo gysylltiad agos â'n Cynllun Gweithredu ar gyfer Trechu Tlodi. Fel Cabinet, mae pob un ohonom yn cydnabod bod gan raglenni adfywio wedi'u targedu botensial i gyflawni amrywiaeth eang o ganlyniadau'r Rhaglen Lywodraethu. Rydym hefyd yn cydnabod bod adfywio llwyddiannus yn dibynnu ar sicrhau perthynas agos rhwng y rhaglenni prif ffrwd ar draws portffolios.

Yn gynharach eleni, dechreuais adolygiad polisi o'r modd yr ydym yn mynd ati i adfywio. Arweiniwyd yr adolygiad gan fy swyddogion, ac rwy'n ddiolchgar hefyd am y cymorth a gefais gan adrannau fy nghydweithwyr yn y Cabinet, Canolfan Rhagoriaeth Adfywio Cymru, y Panel Adfywio Cenedlaethol a'r ymgynghorwyr arbenigol a wnaeth rywfaint o werthuso annibynnol ar ein gwaith yn y maes hwn. Bu'r gwaith a wnaeth Pwyllgor Menter a Busnes Cynulliad Cenedlaethol Cymru ar ei ymchwiliad o adfywio canol trefi hefyd o fudd i ni.

Dylai pawb yng Nghymru fyw mewn cymunedau llewyrchus, cynaliadwy, llawn addewid, sydd ag economi leol gref – dyna'n gweledigaeth. Wrth i ni fynd ati i wireddu'r weledigaeth honno, rwy'n llwyr ymwybodol o'r amgylchiadau economaidd sydd ohoni ar hyn o bryd. Mae cyllidebau'n dynn ar draws y sector cyhoeddus a thu hwnt, ac mae canol trefi yn newid o ran y ffordd y mae pobl yn siopa ac yn defnyddio gwasanaethau eraill. Mae hyn oll yn her aruthrol o ran mynd ati i roi adfywio ar waith yng Nghymru ac o ran y modd y gwnaed hynny hyd yma. Rhaid i'n cynigion ar gyfer sicrhau newid er gwell adlewyrchu'r heriau newydd hyn a rhaid iddynt hefyd gynnig ffordd effeithiol o fynd i'r afael â nhw mewn cymunedau ledled Cymru.

Hanfod adfywio yw gweddnewid lleoedd sy'n tangyflawni, a sicrhau twf economaidd sy'n gynhwysol ac yn gynaliadwy ac sydd â ffocws penodol. Mae maint yr her honno yn pwysleisio bod angen i ni weithio gyda'n gilydd ar draws y llywodraeth a chydweithredu â'r sector cyhoeddus a'r trydydd sector, ynghyd â'r sector preifat, i gefnogi arloesedd ac i rannu arferion da.

Tair prif neges yr adolygiad oedd:

- Mae angen cryfhau'r llywodraethu i wella'r cyflawni. Yn benodol, mae cyfle i yrru cydweithredu rhanbarthol yn ei flaen mewn ffordd fwy strwythuredig, gan gynnwys mynd ati'n effeithiol i gynllunio'n ofodol ar gyfer adfywio.

- Rhaid wrth bartneriaeth. Dim ond drwy wir ymwneud â chymunedau, awdurdodau lleol a sefydliadau eraill yn y sector cyhoeddus, y trydydd sector a'r sector preifat y gellir cyflawni adfywio cynaliadwy.
- Mae dull yr Ardaloedd Adfywio yn gweddnwedd rhai o'n lleoedd mwyaf difreintiedig, ond mae cyfle o hyd i wella'r ffordd yr ydym yn buddsoddi ar lefel leol.

Yn y ddogfen hon, rydym yn disgrifio ein cynigion ar gyfer mynd i'r afael â'r materion hyn, ac rydym yn eu cyhoeddi at ddibenion ymgynghori. Yn y ddogfen hon ceir gweledigaeth, diffiniad a chanlyniadau cenedlaethol ar gyfer adfywio, sy'n ategu'r holl weithgarwch y mae angen ei ystyried a'r angen am bartneriaeth ar draws y Llywodraeth a thu hwnt.

Mae ein cynigion ymgynghori yn cynnwys:

- Canlyniadau cenedlaethol newydd.
- Dull o weithredu sy'n seiliedig ar bobl ac ar leoedd, a hwnnw yn seiliedig ar dystiolaeth gref ac wedi'i werthuso'n dda.
- Strwythur cryfach er mwyn cyflawni'n genedlaethol, yn rhanbarthol ac yn lleol.
- Ymrwymiad o'r newydd i weithio ar draws portffolios o fewn y Llywodraeth.
- Syniadau ynghylch sut i ddefnyddio buddsoddiad wedi'i dargedu.

Rwy'n credu y gallwn gyflawni hyd yn oed mwy drwy weithio gyda'n gilydd, er bod ein hadnoddau'n brin. Rwy'n edrych ymlaen at weithio gyda phartneriaid o bob sector ac ym mhob rhan o Gymru er mwyn cyflawni hyn. Y cam cyntaf yw gwneud yn siŵr bod gennym fframwaith cadarn ar gyfer cydweithredu a chyflawni, a bod pob partner yn cytuno ag ef. Dyna pam rwyf yn cynnal y broses ymgynghori hon ac rwy'n edrych ymlaen at dderbyn eich holl gyfraniadau.

Huw Lewis AC

Y Gweinidog Tai, Adfywio a Threftadaeth

2. Cyflwyniad

2.1 Mae'r ddogfen ymgynghori hon yn ffrwyth adolygiad polisi a gynhaliwyd ym mis Chwefror 2012 ar gais y Gweinidog Tai, Adfywio a Threftadaeth er mwyn edrych ar ddulliau o weithredu ym maes adfywio. Symbylwyd yr adolygiad gan y canlynol:

- o y ffaith bod Llywodraeth Cymru yn benderfynol o ddod o hyd i ffyrdd newydd o sicrhau gwell canlyniadau drwy weithio mewn modd cydgysylltiedig;
- o yr heriau y mae'n rhaid i ni barhau i'w hwynebu o ganlyniad i wendid yr economi fyd-eang, yn enwedig yr effeithiau anghymesur y mae'r gwendid hwnnw'n eu cael ar ein cymunedau mwyaf difreintiedig, yn ogystal â'r heriau sy'n ein hwynebu am fod arian cyhoeddus yn brin;
- o egwyddorion sylfaenol Llywodraeth Cymru, sef bod modd mynd i'r afael â thlodi a hybu cyfle cyfartal drwy ddatblygu cynaliadwy;
- o y cyfleoedd a ddaw i'n rhan yn sgil y ffaith ein bod ar fin gwireddu'n hymrwymiaadau presennol o ran targedu buddsoddiad yn saith Ardal Adfywio y Llywodraeth a thrwy Newport Unlimited, yn ogystal â'r cyfleoedd a ddaw yn sgil y ffaith bod disgwyl i Gymru elwa ar rownd arall o gyllid o'r Cronfeydd Strwythurol Ewropeaidd;
- o ymrwymiaadau penodol y Llywodraeth i fynd i'r afael â'r ffaith bod rôl canol trefi a'n trefi glan môr yn newid (mater y cynhaliodd Cynulliad Cenedlaethol Cymru ymchwiliad yn ei gylch yn ddiweddar), ac i sicrhau bod ein rhaglen Cymunedau yn Gyntaf yn cael ei hintegreiddio â gweithgarwch adfywio arall, gan ganolbwyntio ar gymunedau ffyniannus, cymunedau sy'n dysgu a chymunedau iachach.

2.2 Rhoddwyd ystyriaeth fanwl yn ystod yr adolygiad i bolisïau sy'n bodoli eisoes ac i ddadansoddiadau o bob rhan o'r Deyrnas Unedig a thu hwnt, ac aed ati hefyd i gomisiynu'r astudiaethau penodol isod:

- o Astudiaeth i werthuso gweithgareddau mewn canol trefi ac mewn trefi glan môr yn ein saith Ardal Adfywio ac yn Newport Unlimited.
- o Arolwg gan Ganolfan Rhagoriaeth Adfywio Cymru o'r arferion gorau yn rhyngwladol.
- o Crynodeb gan Brif Economegydd y Llywodraeth o'r dystiolaeth economaidd allweddol.

2.3 Mae'r astudiaethau hyn i'w gweld ar ein gwefan: www.cymru.gov.uk/adfywio.

2.4 Manteisiodd yr adolygiad hefyd ar waith y Panel Adfywio Cenedlaethol, a ddaeth â phartneriaid allweddol o'r holl sectorau ynghyd er mwyn sicrhau bod ein gwaith yn cael ei herio o'r tu allan.

2.5 Mae'r adolygiad wedi arwain at ddatblygu fframwaith adfywio newydd, a dyna sy'n cael ei amlinellu yn y papur hwn.

3. Y cyd-destun – Beth sydd wedi newid a beth yw'r sefyllfa ar hyn o bryd?

3.1 Beth sydd wedi newid?

Rydym yn cydnabod ein bod yn wynebu amgylchiadau economaidd na welwyd eu tebyg o'r blaen. Mae'r argyfwng ariannol yn parhau ac nid ydym yn debygol o weld fawr o welliant yn y dyfodol agos yn yr amodau economaidd hynod anodd sydd ohoni. Rydym yn disgwyl y bydd £2-4 biliwn yn llai o gyllid cyfalaf ar gael i ni yn ystod y degawd nesaf o'i gymharu â'r un blaenorol. Fodd bynnag, nid yw'r gostyngiad mawr hwn yn y cyllidebau cyfalaf yn golygu bod yr angen am fuddsoddiad fymryn yn llai. Fel Llywodraeth, rydym yn benderfynol o ymateb i'r heriau sy'n dod i'n rhan yn sgil yr hinsawdd economaidd fyd-eang sydd ohoni, sy'n un hynod o ansicr. Ym mis Mai eleni, gwnaethom gyhoeddiad ynghylch sefydlu'r Cynllun Buddsoddi yn Seilwaith Cymru i Hybu Twf a Swyddi, gan nodi sut y byddwn yn buddsoddi swm o oddeutu £15 biliwn dros y degawd nesaf mewn blaenoriaethau cyfalaf er mwyn hybu twf a swyddi. Mae'r cynllun hwn yn un o gonglfeini'r gwaith y mae angen ei wneud yma yng Nghymru er mwyn sicrhau bod ein heconomi'n llwyddo, a bod y llwyddiant hwnnw'n gynaliadwy.

Mae gan adfywio rôl allweddol i'w chwarae o ran cynllunio economi ffyniannus a chynaliadwy, ac o ran sicrhau ein bod yn cyrraedd y nod yn hynny o beth. Fodd bynnag, nid oes unrhyw arwydd ar hyn o bryd o'r dulliau confensiynol o adfywio, naill ai drwy fentrau sy'n seiliedig ar eiddo neu fentrau sy'n seiliedig ar fanwerthu, ac nid ydym yn debygol o weld y lefelau mentrus o fuddsoddiad a welwyd yn y gorffennol. At hynny, mae patrymau ymddygiad defnyddwyr yn newid yn barhaol ac maent bellach yn siopa mewn canolfannau y tu allan i drefi ac ar y rhyngwyrdd, gan greu her sylfaenol i rôl canol trefi, sy'n canolbwyntio'n bennaf ar fanwerthu. Mae'r amodau hyn yn golygu bod her newydd yn wynebu pobl sy'n gweithio ym maes adfywio. Mae'r hinsawdd economaidd sydd ohoni yn golygu nad oes gennym unrhyw ddewis ond newid y ffordd yr ydym yn gweithio ac yn mynd ati i gyflawni. Mae arferion arloesol yn dechrau dod i'r amlwg ac mae gennym y gallu yma yng Nghymru i gwrdd â'r heriau hyn. Rhaid i'r fframwaith adfywio y byddwn yn ei ddatblygu gefnogi'r prosesau hyn a chydweithio â'r sector cyhoeddus, y sector preifat a'r trydydd sector i'w helpu i arloesi a rhannu arferion da pan ddônt i'r amlwg, er mwyn mynd i'r afael â thlodi a'r problemau sy'n codi yn sgil yr hinsawdd economaidd sydd ohoni ar hyn o bryd.

3.2 Arferion Llywodraeth Cymru yn ddiweddar

Mae adfywio wedi bod yn rhan allweddol o waith Llywodraeth Cymru ers i'r Cynulliad gael ei sefydlu ym 1999. Roedd hefyd yn rhan annatod o waith y Swyddfa Gymreig cyn hynny. Drwy fuddsoddi'n helaeth mewn adfywio, llwyddwyd i wella canlyniadau ar gyfer pobl sy'n byw mewn cymunedau ledled Cymru. Daeth y buddsoddiad hwn yn uniongyrchol o gyllid penodol ar gyfer prosiectau adfywio, ond yn aml, mae'r buddsoddiad mwyaf mewn cymunedau'n cael ei wneud drwy wasanaethau prif ffrwd.

Dyma rai o'r rhaglenni cyfredol seiliedig ar ardaloedd sydd â goblygiadau o ran adfywio:

- *Cymunedau yn Gyntaf.* Rhaglen gymunedol yw hon ac mae'n allweddol er mwyn mynd i'r afael â thlodi. Mae'n gweithio drwy glystyrau yn ardaloedd mwyaf difreintiedig Cymru. Mae Llywodraeth Cymru wedi ymrwymo i sicrhau bod y timau Adfywio a Chymunedau yn Gyntaf yn cydweithio er mwyn hyrwyddo gwelliannau ar gyfer cymunedau ac ar gyfer y bobl sy'n byw ynddynt. Yn ein barn ni, dyma'r brif ffordd o fynd ati yn yr ardaloedd mwyaf difreintiedig i rymuso cymunedau ac i feithrin cysylltiadau â hwy, gan weithio o fewn cynlluniau adfywio ehangach. Yn benodol, rydym am weithio gyda chlystyrau Cymunedau yn Gyntaf i fanteisio i'r eithaf ar unrhyw gyfleoedd economaidd yn eu hardaloedd ehangach.
- *Y cronfeydd strwythurol.* Mae rhaglenni Datblygu Rhanbarthol Ewrop 2007-2013 wedi cefnogi gweithgareddau adfywio ffisegol yn uniongyrchol gan ganolbwyntio ar rai o gymunedau tlotaf Cymru. Mae'r Cronfeydd Strwythurol wedi helpu i sefydlu Cronfa Buddsoddi Cymru mewn Adfywio i gynnig benthyciadau a chyfalaf buddsoddi o dan fenter JESSICA y Comisiwn Ewropeaidd. Hefyd, mae'r Cronfeydd Strwythurol yn cefnogi amryw o ymyriadau sy'n bwysig er mwyn cyflawni canlyniadau adfywio fel seilwaith; trafndiaeth gynaliadwy; cymorth busnes; sgiliau; gwella mynediad at y farchnad lafur; ac arloesedd.
- *Cymunedau cynaliadwy a chryf.* Rydym yn cydweithio â chydweithwyr ar draws y Llywodraeth i wireddu'r ymrwymiad yn y Rhaglen Lywodraethu i sicrhau bod ein polisïau a'n rhaglenni'n parhau egwyddorion Datblygu Cynaliadwy, a'n bod, drwy'r polisïau a'r rhaglenni hynny, yn byw o fewn ein terfynau amgylcheddol, yn mynd i'r afael â thlodi ac yn gwella canlyniadau iechyd a deilliannau addysgol. Mae'r amgylchedd naturiol yn fwy na system cynnal bywyd yn unig, mae hefyd yn rhoi ymdeimlad o le ac o les; mae'n arwain at well iechyd, at fwy o gydlyniant cymdeithasol, at fwy o gyfleoedd gwaith ac at lwyddiant hirdymor. Rydym yn gweithio i sicrhau bod y gefnogaeth yr ydym yn ei rhoi i bobl, amgylchedd ac economi Cymru yn cael ei hintegreiddio'n dda fel y bo'r wlad ar ei hennill yn y tymor hir.
- *Y Cynllun Datblygu Gwledig.* Rydym yn tueddu i weld lefelau dwys o amddifadedd mewn ardaloedd o gwmpas trefi, ac mae nifer o'r ardaloedd hynny yn cael eu dynodi'n rhai gwledig yng nghyd-destun y Cynllun Datblygu Gwledig. Rydym yn cydnabod, serch hynny, bod problemau tebyg i'w gweld mewn aneddiadau gwledig traddodiadol mwy anghysbell ond bod y problemau hynny'n deillio o amgylchiadau gwahanol. Mae'r pwysau gwahanol a geir yn y manau hynny yn golygu hefyd fod y problemau aciwt sydd i'w gweld yno yn rhai gwahanol. Mae gennym raglenni pwrpasol eisoes i fynd i'r afael â'r materion hyn, a sefydlwyd y Rhaglen Datblygu Gwledig er mwyn diwallu anghenion ein hardaloedd gwledig a lled-wledig, gan gynnwys yr angen i'w hadfywio. Er hynny, mae mwy y gallwn ei wneud i integreiddio gweithgareddau ar draws y rhaglenni hyn, ac rydym yn benderfynol o wneud hynny.

- *Dechrau'n Deg.* Mae'r rhaglen Dechrau'n Deg yn targedu plant 0-3 oed yng nghymunedau mwyaf difreintiedig Cymru. Ei nod yw sicrhau canlyniadau cadarnhaol yn y tymor canolig a'r tymor hir. Mae elfennau'r rhaglen hon yn cael eu pennu'n fanwl ar sail tystiolaeth ryngwladol sy'n dangos beth sy'n gweithio orau. Yn ymarferol, mae hyn yn golygu bod gofal plant rhan-amser o ansawdd da yn cael ei ddarparu'n rhad ac am ddim ar gyfer plant 2-3 oed; bod gwell gwasanaeth yn cael ei gynnig gan Ymwelwyr lechyd (lle nad yw llwyth achosion yr Ymwelydd lechyd yn cael cynnwys mwy na 110 o blant); a bod cyfleoedd i fanteisio ar raglenni rhianta ac ar sesiynau laith a Chwarae. Mae'r rhain ar gael yn gyffredinol i bob plentyn 0-3 oed, ac i deuluoedd y plant hynny, yn yr ardaloedd lle mae'r rhaglen yn cael ei chynnig. Mae'r rhaglen hon yn cael effaith economaidd yn lleol drwy wella cyfleoedd bywyd rhieni a phlant, a gellid mynd ati i feithrin cysylltiadau mwy agos rhyngddi ac ymryiadau ym maes adfywio a chyfleoedd ehangach.
- *Adfywio a arweinir gan dai.* Mae darparu rhagor o dai, a gwella ansawdd y tai hynny, yn cyfrannu at les cymunedau ac unigolion ac yn gwneud cyfraniad mawr o ran adfywio ardaloedd. Drwy gydweithio â phartneriaid allweddol, llwyddwyd i gynyddu'r cyflenwad o dai sydd ar gael ac i wella'u hansawdd, a llwyddwyd hefyd, drwy gaffael, i sicrhau mwy o fanteision cymunedol. Mae ardaloedd adfywio tai yn enghraifft o raglenni adfywio sy'n seiliedig ar ardaloedd ac a arweinir gan dai.
- *Ardaloedd Menter.* Mae ein Hardaloedd Menter yn ardaloedd dynodedig lle cynigir cymhellion penodol er mwyn denu busnesau a diwydiannau newydd i'r lleoliadau dethol hynny. Eu nod yw gwneud economi Cymru yn un fwy cystadleuol – a dangos bod Llywodraeth Cymru yn parhau i fod yn ymrwymedig i greu swyddi ac i sicrhau twf yn y tymor hir. Er nad adfywio yw'r nod wrth gynllunio neu ddynodi Ardaloedd Menter, gallent ddatblygu'n ganolbwynt pwysig i gyflogaeth, gan wasanaethu lleoedd a fydd wedi cael eu hadfywio.

3.3 Rhaglenni sy'n cael eu datblygu gan Lywodraeth Cymru

- *Dinas-ranbarthau.* Cafodd adroddiad annibynnol ei gyflwyno i Lywodraeth Cymru yn argymhell y dylid mynd ati i ddatblygu'r economi yn y De-ddwyrain ac yn y De-orllewin ar sail dinas-ranbarthau. Drwy wneud hynny, mae'n bosibl y byddai modd creu fframwaith ar gyfer gweithgarwch adfywio wedi'i dargedu er mwyn datblygu'r rolau cydategol sydd gan aneddiadau o fewn y dinas-ranbarthau.
- *Ardaloedd Twf Lleol.* Mae'r adroddiad annibynnol a gyhoeddwyd yn ddiweddar am Ardal Twf Lleol Powys yn enghraifft o sut y gall partneriaid sy'n ymrwymedig i adfywio lleoedd ddatblygu'r gwaith cynllunio lleol y mae'n rhaid wrtho er mwyn dwyn y maen i'r wal.
- *Cynnal Cymru Fyw.* Yn y Papur Gwyrdd sy'n ymdrin â chynllunio adnoddau amgylcheddol a naturiol yn y dyfodol, cynigiwyd ffordd newydd o fynd ati i bennu amcanion cyffredinol ar y cyd â chymunedau er mwyn gwella'r cyfleoedd a gynigir gan yr amgylchedd lleol ac er mwyn mynd i'r afael ag amgylcheddau o ansawdd gwael mewn ardaloedd trefol.

- *Rownd newydd o Gronfeydd Strwythurol.* Bydd y rownd newydd o gyllid Ewropeaidd hefyd yn gyfle i ni weithio mewn ffordd fwy cydgysylltiedig. Bydd yn canolbwyntio ar **Fwy o Swyddi a Bywydau Gwell** - drwy dwf economaidd Call, Cynaliadwy a Chynhwysol:
 - **Call:** economi sy'n seiliedig ar wybodaeth ac ar arloesi sydd â ffocws penodol ac sydd wedi'i thargedu.
 - **Cynaliadwy:** economi sy'n fwy effeithlon o ran adnoddau, sy'n wyrddach ac yn gystadleuol.
 - **Cynhwysol:** economi cyflogaeth uchel - sy'n fodd i sicrhau cydlyniant cymdeithasol a thiriogaethol.

3.4 Ardaloedd Adfywio

Drwy ein saith Ardal Adfywio, drwy Newport Unlimited a Phartneriaeth Parc Rhanbarthol y Cymoedd, rydym wedi pennu egwyddorion pwysig ar gyfer adfywio'n llwyddiannus; paratowyd y ddogfen ymgynghori hon ar sail yr egwyddorion hynny.

Un o elfennau allweddol ein dull o weithredu hyd yma yw'r ffordd yr ydym wedi gweithio ar draws y Llywodraeth a thu hwnt i gyfuno cyllid adfywio gyda ffrydiau ariannu eraill er mwyn cael yr effaith fwyaf bosibl. Dyma enghreifftiau:

Y Gogledd

- Dull integredig o fynd i'r afael â thwristiaeth treftadaeth yng Ngwynedd, Conwy a Pharc Cenedlaethol Eryri drwy brosiect gwerth £1.7 miliwn a ariannwyd gan y Cronfeydd Ewropeaidd, a thrwy weithio gyda Cadw a phartneriaid lleol.
- Menter Siopau Gwag Caergybi (£170,000) i leihau'r lleoedd gwag masnachol yn y dref, gan weithio gyda Cymunedau yn Gyntaf a'r awdurdod lleol, a thrwy fod â chysylltiad â'r prosiect Blas ar Fenter.
- Gwell cyfleusterau, busnesau newydd a swyddi yng Nghoedwig Niwbwrch a chynnydd yn nifer yr ymwelwyr yno drwy brosiect gwerth £895,000 (gan gynnwys cyllid Ewropeaidd) a chan weithio gyda'r Comisiwn Coedwigaeth, yr Awdurdod Datgomisiynu Niwclear a phartneriaid lleol.
- Y timau Adfywio ac Amddiffyn yr Arfordir yn Llywodraeth Cymru, ac awdurdodau lleol, yn cydweithredu'n strategol i ddenu arian Ewropeaidd ar gyfer prosiectau amddiffyn yr arfordir/adnewyddu glan môr yng Nghonwy (£12.8 miliwn) a'r Rhyl (£18.4 miliwn).

Y De-orllewin a'r Canolbarth

- Adfywio Gorsaf Drenau Abertawe a'r ardal o'i chwmpas, drwy fuddsoddiad o £7.8 miliwn a oedd yn cyfuno cyfraniadau Adfywio a Thrafnidiaeth Llywodraeth Cymru gydag arian Ewropeaidd a Network Rail.
- Cynllun Pentref Trefol ar y Stryd Fawr yn Abertawe, sef cynllun defnydd cymysg sy'n werth £25 miliwn (ac sy'n cynnwys swyddfeydd a manau deori busnesau a 76 uned tai cymdeithasol). Cafodd ei ariannu gan arian Adfywio Llywodraeth Cymru a Grant Tai Cymdeithasol ynghyd â buddsoddiad o'r sector preifat.
- Adfer Oriol Gelf Glyn Vivian yn Abertawe gydag oddeutu £7 miliwn gan Lywodraeth Cymru, Cyngor Celfyddydau Cymru a'r awdurdod lleol.
- Y Porth Trafnidiaeth gwerth £2.5 miliwn yn Aberystwyth, a ariannwyd drwy bartneriaeth rhwng Llywodraeth Cymru a'r timau Adfywio a Thrafnidiaeth. Mae'n cynnwys gwelliannau i'r orsaf fysiau, y ffordd ddynesu at yr orsaf drenau a'r cysylltiadau â chanol y dref.
- Y gwaith arfaethedig i adnewyddu Neuadd Farchnad Aberystwyth, drwy gyfuniad o gyllid Adfywio, cyllid y Cynllun Datblygu Gwledig a chyllid yr awdurdod lleol, i greu cyfleusterau manwerthu modern a lle deori busnesau.
- Mae dros £11 miliwn wedi'i fuddsoddi (drwy gyllid Adfywio a Thrafnidiaeth Llywodraeth Cymru yn ogystal ag arian Ewropeaidd a chyllid yr awdurdod lleol) i greu safle cyflogaeth strategol yn nwyrain Cross Hands. Mae yno botensial i greu 1200 o swyddi dros y 10 i 15 mlynedd nesaf, 112 metr sgwâr o leiniau adeiladu y gellid eu datblygu, a hyd at 42,000 metr sgwâr o arwynebedd llawr newydd.
- Cymorth i 251 o bobl ifanc gael hyfforddiant a chymorth i ddechrau busnesau a chymwysterau achrededig mewn menter drwy'r rhaglen Menter yn y Cymoedd, sy'n werth £600,000 ac a ariannwyd drwy bartneriaeth gyda Chymunedau yn Gyntaf. Bydd 137 person ifanc yn cael achrediad drwy'r prosiect, a bydd 27 menter yn cael ei chreu.
- Prosiect Adfywio a Datblygu Economaidd gwerth £5 miliwn i greu Canolfan Ragoriaeth mewn Beicio oddi ar y Ffordd yn y De.

Y De-ddwyrain

- Buddsoddiadau ar y cyd gyda dros 50 o bartneriaid, gan gynnwys timau Amgylchedd a Thrafnidiaeth Llywodraeth Cymru, Cyngor Cefn Gwlad Cymru ac Asiantaeth yr Amgylchedd Cymru, drwy raglenni Parc Rhanbarthol y Cymoedd a ariennir gan Ewrop. Mae amryw o fentrau'n gysylltiedig â hyn, gan gynnwys Gwobrau Baner Werdd Parc Gwledig, Taclo Tipio Cymru, Twristiaeth Gymunedol a Rhwydwaith Beicio'r Cymoedd (creodd yr un diwethaf 72 km o lwybrau beicio newydd drwy gyfrwng buddsoddiad o £5 miliwn).

- 7,500 o bobl mewn gwaith, a chymwysterau sy'n gysylltiedig â gwaith ar gyfer dros 10,000 o bobl, yn ogystal â manteision cymunedol ychwanegol, o'r prosiect paru â swyddi ym Mlaenau'r Cymoedd, a gefnogir gan arian Ewropeaidd ac arian Llywodraeth y DU.
- Buddsoddiad mewn portffolio o brosiectau sy'n werth cyfanswm o tua £100 miliwn ym Merthyr Tudful. Mae hwn yn gyfuniad o gyllid Adfywio, Iechyd ac Addysg Llywodraeth Cymru ac arian o Gronfa Dreftadaeth y Loteri, y sector preifat a buddsoddiadau eraill. Mae partneriaid o bob sector yn rhan o'r cyflawni, gan gynnwys grwpiau cymunedol, yr awdurdod lleol, Cymdeithas Tai Merthyr Tudful, y Bwrdd Iechyd Lleol a Phrifysgol Morgannwg.
- Drwy fenter ar y cyd â'r awdurdod lleol, bu'r timau Adfywio a Datblygu Economaidd yn gweithio mewn partneriaeth i ysgogi datblygiadau ar hyd Glannau'r Barri. Ymhlith y prosiectau mae gwesty a bwyty newydd ar Lannau'r Barri - buddsoddiad o tua £7.5 miliwn gan Whitbread plc, a fydd yn creu tua 68 swydd. Hefyd, mae gwerth £1.4 miliwn o waith adnewyddu allanol wedi'i wneud ar y Tŷ Pwmpio hanesyddol gerllaw. Cafodd hwn ei ariannu gan Lywodraeth Cymru a'r awdurdod lleol, ac ar hyn o bryd mae'n cael ei farchnata er mwyn sicrhau bod defnydd priodol yn cael ei wneud ohono.
- Cyllid ar y cyd drwy Adfywio, y Grant Tai Cymdeithasol a rhaglen Ardal Adnewyddu Castleland i wella tai, creu tai fforddiadwy newydd a lloches newydd i fenywod yng nghanol tref y Barri.

Nodir isod gryfderau'r dull o weithredu ar sail Ardaloedd Adfywio, sy'n ddull a gymeradwywyd gan waith gwerthuso annibynnol:

- gweithio mewn partneriaeth ar draws ffiniau daearyddol a sefydliadol, ac ar draws ffiniau sectorau;
- gwaith cynllunio strategol integredig ar draws meysydd polisi;
- dealltwriaeth ar lefel leol o angen aciwt, a'r gallu i fynd i'r afael â'r angen hwnnw drwy fanteisio i'r eithaf ar unrhyw gyfleoedd;
- ysgogi buddsoddiad ychwanegol;
- cyllid hyblyg er mwyn cynnig atebion sydd wedi'u teilwra i fynd i'r afael â heriau lleol.

Rydym, er hynny, hefyd yn cydnabod nad yw'r dull hwn o weithredu yn ateb pob diben, yn enwedig o ran:

- amcanion cyffredinol sy'n addas ar gyfer amrywiaeth eang o brosiectau gwahanol;
- rhyw gymaint o gyllid prif ffrwd yn cael ei ddisodli yn hytrach na bod cyllid yn cael ei dargedu'n fwy penodol;
- diffyg eglurder am y meini prawf ar gyfer dethol ardaloedd adfywio;

- ffiniau haearnaidd nad ydynt bob amser yn adlewyrchu daearyddiaeth economaidd lleoedd a rhanbarthau;
- cyllid yn cael ei ddyrannu cyn i waith cynllunio strategol gael ei gwblhau a thargedau blynyddol yn cael eu pennu ar gyfer y cyllid hwnnw;
- nid yw cyllid yn cael ei ddyrannu bob amser ar yr adegau pan fo cyfleoedd/capasiti ar gael i gyflawni;
- nid yw cyllid yn cael ei ddyrannu mewn ffordd gydgysylltiedig
- nid oes digon o ran yn cael ei rhoi i'r sector preifat wrth gynllunio a darparu atebion integredig ym maes adfywio.

Pa sylwadau sydd gennych o ran gwersi a ddysgwyd hyd yma wrth gyflawni'r gwaith hwn?

4. Ein Gweledigaeth ar gyfer Adfywio a'r Canlyniadau a ddymunir

4.1 Ein Diffiniad

Dyma'n diffiniad o adfywio:

“set integredig o weithgareddau sy'n ceisio gwrthdroi dirywiad economaidd, cymdeithasol a ffisegol a sicrhau gwelliannau parhaol mewn ardaloedd lle na fydd grymoedd y farchnad yn gwneud hynny ar eu pen eu hunain heb ryw gymaint o gymorth oddi wrth y llywodraeth”.

Er bod y diffiniad hwn yn seiliedig ar brofiadau a gafwyd yng Nghymru ac ar yr arbenigedd sydd yma, mae'n ddigon tebyg i ddiffiniadau eraill ar draws y Deyrnas Unedig i ganiatáu cymariaethau ystyrlon.

Ystyr "gweithgareddau integredig" yw cyflawni rhaglenni mewn modd cynhwysol gan gydnabod pa mor gymhleth yw'r materion sy'n gysylltiedig â dirywiad cymdeithasol, economaidd ac amgylcheddol. Mae angen mynd ati mewn ffordd holistaidd, gan dargedu dirywiad economaidd, iechyd gwael, tai gwael a chyrhaeddiad addysgol gwael, yn ogystal â'r dirywiad yn ansawdd yr amgylchedd. Mae'r ffactorau hyn oll yn gwlwm cymhleth yn ein cymunedau difreintiedig. Mae angen hefyd ategu'r gwasanaethau prif ffrwd a ddarperir gan y llywodraeth mewn ardaloedd sy'n tangyflawni, gan helpu i greu gwasanaethau mwy hyblyg a sicrhau eu bod yn cael eu targedu'n well.

Yr hyn a olygir wrth sicrhau "gwelliannau parhaol" yw sicrhau newidiadau hirdymor mewn modd cynaliadwy, drwy fynd i'r afael â rhwystrau sy'n atal twf a thrwy leihau'r niferoedd sydd heb waith fel y bo modd torri'r cylch tlodi, annog pobl i anelu'n uwch a datgloi potensial. Mae angen gwella lleoedd a'u gwneud yn fwy deniadol i'r trigolion ac i fuddsoddwyr, er mwyn i fusnesau newydd a busnesau sy'n bodoli eisoes fedru ffynnu. Y nod yw gwneud cymunedau ac unigolion yn annibynnol yn hytrach nag yn ddibynnol – a'u helpu i esblygu a ffynnu mewn ffordd gynaliadwy.

Ystyr "lle na fydd grymoedd y farchnad yn gwneud hynny ar eu pen eu hunain heb ryw gymaint o gymorth oddi wrth y llywodraeth" yw mynd i'r afael ag aneffeithlonrwydd neu ddiffygion penodol yn y modd y mae marchnadoedd yn dyrannu adnoddau, os yw'n briodol i'r llywodraeth ymyrryd. Ond mae hefyd yn cynnwys gwneud iawn am achosion lle y bo'r marchnadoedd yn gweithio mewn ffordd briodol ond bod hynny'n arwain at ganlyniadau nad ydynt yn gydnaws ag amcanion cymdeithasol neu amgylcheddol y llywodraeth. Wrth ymyrryd, mae angen i ni sicrhau bod yr ymyrraeth honno'n cael ei thargedu a'i bod yn canolbwyntio ar amcanion penodol, ac mae angen penderfynu ar yr hyn y dylem ei wneud a'r hyn na ddylem ei wneud.

Helpu lleoedd sy'n tangyflawni yw hanfod gwaith adfywio, ac fel arfer, gwneir hynny drwy reoli'r broses o symud ymlaen o'r amgylchiadau economaidd a roddodd fod i'r lleoedd hynny yn y lle cyntaf, neu hyd yn oed drwy gefnu ar yr amgylchiadau hynny.

Mae'n rhaid wrth dwf economaidd sy'n gall, yn gynaliadwy ac yn gynhwysol. Mae'n bwysig hefyd sicrhau bod lleoedd sy'n gwneud yn dda yn parhau i ffynnu.

Mae adfywio hefyd yn gyfle i edrych mewn ffordd wahanol ar bolisiâu a rhaglenni cenedlaethol – o ran yr effeithiau (bwriadol ac anfwriadol) y maent yn eu cael ar leoedd penodol, ac o ran y ffordd y mae penderfyniadau gwahanol yn effeithio ar ei gilydd.

4.2 Ein Gweledigaeth

Dyma'n gweledigaeth:

“Dylai pawb yng Nghymru fyw mewn cymunedau llewyrchus, cynaliadwy, llawn addewid, sydd ag economi leol gref.”

Mae dileu tlodi yn un o flaenoriaethau allweddol Llywodraeth Cymru. Er mwyn newid Cymru er gwell, mae'n rhaid i ni sicrhau ein bod yn cydgysylltu'r gwaith a wneir yn hyn o beth, nid yn unig o fewn Llywodraeth Cymru ond hefyd ar draws ein holl bartneriaid a chymunedau allweddol. Mae cydweithio yn gwbl greiddiol i'r gwaith yr ydym yn ei wneud er mwyn sicrhau ein bod yn cael canlyniadau go iawn a'n bod yn gwneud gwahaniaeth cadarnhaol a chynaliadwy i ansawdd bywydau pobl.

Mae cydgysylltu'r gwaith a wneir gan adrannau Llywodraeth Cymru yn gryn her ynddi ei hun. Os llwyddwyd eisoes i sefydlu ffyrdd o gydweithio ar lefel strategol genedlaethol (er enghraifft, y Cynllun Buddsoddi yn Seilwaith Cymru), rhaid i ni sicrhau bod ei gwaith ni'n cyd-fynd â'r gwaith hwnnw er mwyn i'n rhaglenni gael yr effaith a'r canlyniadau gorau posibl, ond rhaid gwneud yn siŵr hefyd nad ydym yn dyblygu gwaith.

4.3 Ein Canlyniadau Cenedlaethol

Mae'r canlyniadau cenedlaethol strategol yr ydym yn dymuno'u gweld yn cyd-fynd ag amcanion y rhaglen Cymunedau yn Gyntaf ac amcanion Rhaglen Lywodraethu Llywodraeth Cymru. Dyma'r canlyniadau hynny:

4.3.i Canlyniad Un: Cymunedau Ffyniannus

Caiff yr amcan hwn ei gefnogi gan amryfal weithgareddau ar y lefel ranbarthol a lleol a fydd o gymorth i sicrhau'r canlyniadau a ganlyn:

- Lefelau gwell o weithgarwch economaidd.
- Economiâu lleol cryf ac amrywiol, lle mae'r sector preifat, y sector cyhoeddus a'r trydydd sector yn gweithio gyda'i gilydd.
- Cymunedau sydd â chysylltiadau da, gan gynnwys cysylltiadau trafndiaeth a band eang.
- Defnydd cynaliadwy o'r amgylchedd naturiol er mwyn sefydlu ffyrdd o gynhyrchu ynni a bwyd yn lleol.

- Sector preifat a mentrau cymdeithasol llewyrchus.
- Canol trefi a threfi glan môr llwyddiannus.
- Amgylchedd hanesyddol a naturiol sy'n cael ei reoli'n dda, sy'n cyfrannu at gymeriad unigryw tirwedd a threfi Cymru a lle mae'n treftadaeth yn cael ei diogelu a'i chadw.

4.3.ii Canlyniad Dau: Cymunedau sy'n Dysgu:

Mae cysylltiad agos iawn rhwng adfywio a sgiliau a gallu unigolion, teuluoedd a chymunedau. Bydd ein polisi ar adfywio'n helpu i:

- Creu gweithlu medrus a hyderus, ar hyn o bryd ac yn y dyfodol.
- Creu diwylliant o anelu'n uchel yn lleol.
- Sicrhau bod unigolion yn manteisio ar gyfleoedd dysgu yn yr ysgol, ym maes addysg ôl-16 ac ym maes addysg oedolion.
- Creu cyfleoedd clir i ddatblygu cyfalaf cymdeithasol a diwylliannol.
- Sicrhau bod pobl yn credu mewn gwell dyfodol.

4.3.iii Canlyniad Tri: Cymunedau iachach

- Cymunedau iach sy'n gallu tyfu a gweithio gyda'i gilydd.
- Ardaloedd lleol diogel.
- Tai da sy'n fforddiadwy ac sy'n cynnig dewis o ran deiliadaeth.
- Amgylchedd lleol cynaliadwy, o ansawdd da.
- Hunaniaeth leol gadarnhaol a chydlynus.
- Adeiladau, amwynderau a chyfleusterau o safon, a gynlluniwyd yn dda ac sy'n cael eu defnyddio mewn modd priodol.

A ddylid ystyried unrhyw ganlyniadau neu egwyddorion cenedlaethol eraill?

5. Ein Hegwyddorion ar gyfer Adfywio

5.1 Yr Egwyddorion Allweddol

Yr egwyddorion allweddol ar gyfer ein gwaith fydd Partneriaeth, Strategaeth a Chynaliadwyedd:

5.1.i Partneriaeth

- Bydd gweithio mewn partneriaeth yn rhan gwbl annatod o'r gwaith a wneir o fewn yr holl gyrff allweddol sy'n bartneriaid, ac o'r gwaith a wneir rhyngddynt, gan gynnwys Llywodraeth Cymru, y sector cyhoeddus ehangach, y trydydd sector a'r sector preifat.
- Dull o weithredu ar draws y llywodraeth gyfan, sef dull y penderfynwyd arno yng nghyfarfod y Cabinet ym mis Hydref 2011.
- Defnyddio'r arferion gorau sydd eisoes yn bod, ond cydnabod hefyd nad oes unrhyw un ateb a fydd yn gweithio o dan bob math o amgylchiadau a bod angen gweithredu mewn ffyrdd arloesol hefyd.
- Bod yn arloesol a chreadigol.
- Cyfathrebu da (o ran bod yn weledol ac o ran disgrifio'r hyn sy'n digwydd) er mwyn hyrwyddo gwaith da a rheoli disgwyliadau.

5.1.ii Strategaeth

- Dull o weithredu sy'n seiliedig ar bobl a lleoedd ac sy'n sicrhau canlyniadau strategol, gan ystyried anghenion lleol ar yr un pryd a rhoi rhan wirioneddol i gymunedau yn y gwaith adfywio.
- Bydd cynllunio gofodol yn elfen bwysig o'r ffordd y byddwn yn mynd ati i gynllunio ac i fuddsoddi, a bydd gennym ddulliau gweithredu clir ar y lefel genedlaethol, y lefel rhanbarthol a'r lefel leol.
- Mae'n rhaid wrth gynlluniau sydd ag arweinyddiaeth glir, lle mae ymrwymiad i reoli'n dda, atebolrwydd clir a llywodraethu da. Wrth fonitro problemau a risgiau, mae angen i ni sicrhau bod gennym dystiolaeth, ein bod yn mynd ati i werthuso a'n bod yn gallu dod â phrosiect i ben os nad yw'n llwyddo i gyflawni'r hyn a fwriadwyd.
- Datblygu cyfleoedd a mynd i'r afael ag anghenion, ac, yn hanfodol, datblygu cyfleoedd ar sail yr anghenion.
- Bydd gwerthuso'n elfen allweddol o unrhyw gynllun, a bydd y gwaith gwerthuso hwnnw'n cael ei gynllunio o'r cychwyn cyntaf. Bydd yn parhau'n elfen annatod o'r rhaglen ar ei hyd tan i'r prosiect gael ei gwblhau, a bydd yn parhau wedyn hefyd.
- Mae angen i werth ychwanegol a gwerth am arian fod yn ystyriaethau allweddol ac mae angen y gallu i fanteisio i'r eithaf ar raglenni prif ffrwd ac ar gyllid allanol.
- O fewn fframwaith ein Cynllun Cydraddoldeb Strategol, byddwn yn sicrhau bod cydraddoldeb ac amrywiaeth yn rhan annatod o'r broses, gan ystyried anabledd, oedran, crefydd, rhywedd, hawliau

dynol, hil a chyfeiriadedd rhywiol. Yn fwyaf arbennig, byddwn yn manteisio ar bob cyfle, drwy gaffael cyhoeddus, i hybu cydraddoldeb a chynhwysiant a gwella arferion cyflogaeth.

5.2.iii Cynaliadwyedd

- Rhaid i'n ffordd o fynd ati yn hyn o beth adlewyrchu'r ffaith mai datblygu cynaliadwy yw prif egwyddor drefniadol Llywodraeth Cymru, a dylai hefyd wneud cyfraniad allweddol i'r agenda Trechu Tlodi.
- Rhaid i'r gwaith fod yn seiliedig ar dystiolaeth, a hynny mewn ffordd gwbl glir. Ni ddylai'r gwaith gael ei symbylu'n bennaf gan ystyriaethau gwleidyddol a dylanwad gwleidyddol.
- Mae angen gweithio o'r gwaelod i fyny, nid dim ond o'r brig i lawr – mae angen i syniadau sy'n codi o'r gwaelod fod yn gydnaws â'r trosolwg strategol a dylent weithio gyda'i gilydd. Dylai'r trosolwg strategol hwnnw fod yn un clir.
- Rhaid i ni alluogi'r sector preifat a'r trydydd sector i fuddsoddi ac i gyflawni yn hytrach na'n bod, yn anfwriadol, yn creu rhwystrau drwy ymyriadau gan y sector cyhoeddus.
- Mae angen hyrwyddo a dwyn sylw at enghreifftiau o lwyddiant a gafwyd drwy weithio ar sail ardal gyfan, ac mae angen mynd ati hefyd i rannu'r arferion gorau.
- Cydnabod bod yr amserlenni'n pontio'r cenedlaethau, sy'n awgrymu cylch o raglenni o tua 10-15 mlynedd fan lleiaf. Mae angen cefnu ar y drefn o gael ein gyrru gan orwelion gwleidyddol, tymor byr.

6. Ein Fframwaith Adfywio Newydd

6.1 Cyflawni mewn ffordd gydgysylltiedig

Rhaid wrth bartneriaeth i adfywio'n llwyddiannus. Mae gan y sector preifat, y trydydd sector a'r sector cyhoeddus, bob un, ran i'w chwarae ac maent yn ddibynnol ar ei gilydd. Rydym yn ymrwymedig i ddatblygu trefniadau llywodraethu priodol sy'n ei gwneud yn haws i bob un o'r tri sector gyfrannu i'r un graddau i ddatblygiad dulliau cynllunio a chyflawni sy'n arwain at "Cynllunio Rhanbarthol - Cyflawni Lleol."

6.1.i Y sector preifat

Rydym yn cydnabod, yn yr hinsawdd sydd ohoni, ei bod yn hollbwysig ysgogi buddsoddiad sector preifat mewn mannau sy'n tangyflawni, ond bod hyn yn anos ei gyflawni. Mae hyder y sector preifat yn arwydd da y gellir cynnal gwelliannau ar ôl i unrhyw ymyrraeth gan y sector cyhoeddus ddod i ben. Ar yr un pryd, rydym yn cydnabod bod y sector preifat ei hun dan bwysau, a bod angen i unrhyw fuddsoddiad a wneir ganddo ddwyn ffrwyth o safbwynt yr elfennau busnes craidd, boed hynny'n elw, yn drosiant, yn hygyrchedd, yn farchnata neu'n faterion gweithlu. Mae angen enw da ar gwmnïau, cwsmeriaid sy'n dod yn ôl atynt o hyd, a chadwyn gyflenwi effeithiol ar gyfer eu cynnyrch neu eu gwasanaethau.

Byddwn yn disgwyl y bydd y sector preifat, ar lefelau cenedlaethol, rhanbarthol a lleol, yn gweithio gyda'r sector cyhoeddus a'r trydydd sector i greu gwell cyfleoedd yn ein cymunedau drwy:

- fynd i'r afael â safleoedd lletchwith, er mwyn ysgogi datblygiadau o ansawdd da a all wneud cyfraniad cadarnhaol at y canlyniadau adfywio;
- chwilio am gyfleoedd i fusnesau chwarae rhan ymarferol yn strwythurau cyflawni'r dyfodol;
- rhoi cymorth i gymunedau a phrosiectau o ran mentora busnesau a rheoli prosiectau;
- ysgogi buddsoddiad o'r sector preifat mewn prosiectau ar y cyd;
- darparu arbenigedd ym maes caffael a fydd o fudd i gymunedau ac yn cyfrannu'n fwy uniongyrchol at y canlyniadau adfywio, yn enwedig y manteision i gymunedau Cymru o ran y gadwyn gyflenwi leol;
- gwella gallu cymunedau i gael swyddi newydd a hyfforddiant;
- creu gwir bartneriaeth drwy gyflawni prosiectau a gwasanaethau ar y cyd;
- dod â mwy o arloesedd i'r farchnad.

Rydym yn rhagweld y bydd y sectorau yn creu partneriaethau sy'n fwy buddiol i'r naill ochr a'r llall. Bydd hynny, yn y pen draw, o fudd i gymunedau Cymru,

ac felly bydd angen i'r sector cyhoeddus a'r trydydd sector chwilio am gyfleoedd i gyflawni'r canlynol:

- Lleoedd da mewn manau deniadol.
- Gweithlu â sgiliau perthnasol y gellir recriwtio ohono.
- Cludiant sy'n hwylus i staff, cwsmeriaid ac o safbwynt cyflenwi nwyddau a gwasanaethau.
- Seilwaith effeithiol ar gyfer cyfathrebu.
- Cymorth i gael mynediad at gaffael yn y sector cyhoeddus.

Law yn llaw â hyn, byddwn yn ymgysylltu â busnesau i harneisio'r cyfraniad mawr y gallant ei wneud, mewn partneriaeth â'r sector cyhoeddus a'r trydydd sector, i ddatrys y problemau hyn.

6.1.ii Y trydydd sector

Mae Llywodraeth Cymru yn cydnabod hyd a lled y sgiliau a'r wybodaeth sydd i'w cael yn y sector, ac felly mae'n awyddus i sicrhau fod y rhain yn cael eu harneisio trwy gydol yr adolygiad a'r broses ddilynol o gyflawni a datblygu'r rhaglen.

Mae'r trydydd sector, yn ei amryfal ffurfiau, yn chwarae rôl bwysig mewn adfywio, ond rhaid ei gynnwys ar y lefel iawn ac ar yr adeg iawn. Mae'r cyfleoedd a gynigir gan y trydydd sector yn amrywio o wirfoddoli i ddatblygu mentrau cymdeithasol, ac o gyflawni gwelliannau ffisegol i gyflawni gwasanaethau sy'n cyrraedd pobl sy'n ei chael yn anodd cael gafael ar raglenni prif ffrwd. Mae'r canlyniadau yn cynnwys balchder bro ac ymdeimlad o le, yn ogystal ag iechyd a lles, canlyniadau cymdeithasol a diwylliannol, a sgiliau a chyflogaeth. Daw mwy o gyfle o hyd yn y trydydd sector i gyflwyno modelau menter amgenach. Gallai'r rheini gynnwys amryw o fodolau mentrau cymdeithasol gwahanol, megis cydweithfeydd, busnesau cymunedol ac ymddiriedolaethau datblygu. Mae asiantaethau adfywio mwy o faint yn y trydydd sector, yn enwedig Landlordiaid Cymdeithasol Cofrestredig, yn dod yn fwyfwy pwysig fel partneriaid mewn prosiectau mawr sy'n cael eu rhoi ar waith mewn ardaloedd lleol. Heblaw bod Landlordiaid Cymdeithasol Cofrestredig mewn sefyllfa dda i gyflenwi prosiectau cyfalaf, gallant gyrraedd grwpiau o bobl ar ymylon cymdeithas drwy ymgysylltu â thenantiaid a'u grymuso. Mae ganddynt berthynas unigryw gyda rhai o'r cymunedau sydd fwyaf ar ymylon cymdeithas.

Mae'r amrywiaeth o sefydliadau sydd i'w cael yn y trydydd sector yn rhoi llais i grwpiau a dangynrychiolir fedru ymgyrchu am newid, creu cymunedau cryf, gweithgar a chysylltiedig a hybu atebion arloesol i heriau cymdeithasol ac amgylcheddol. Yn eu hanfod, mae sefydliadau'r trydydd sector yn agosach at y gymuned nag y mae'r llywodraeth. Gallant fod yn fwy hyblyg yn eu dull o weithredu ac maent mewn sefyllfa dda i gynghori ynghylch y sefyllfa 'ar lawr gwlad'. Felly, byddwn yn gweithio gyda sefydliadau allweddol eraill yn y trydydd sector i gael safbwyntiau gan y gynulleidfa ehangaf bosibl. Byddwn

hefyd yn mynd ati i ymgysylltu, lle bo modd, â'r grwpiau canlynol o bobl ddfreintiedig neu eithriedig:

- Grwpiau pobl dduon a lleiafrifoedd ethnig.
- Rhieni sengl.
- Pobl ifanc.
- Pobl hŷn.
- Pobl anabl.
- Grwpiau anghenion arbennig.
- Grwpiau ffydd.
- Gofalwyr.

6.1.iii Y sector cyhoeddus

Mae'r sector cyhoeddus yn parhau i fod yn bartner pwysig, yn enwedig awdurdodau lleol a'u gwaith strategol ac o reoleiddio a darparu gwasanaethau. Yn aml, awdurdodau lleol yw'r prif gorff sy'n cydgysylltu datblygiad economaidd, gwaith adfywio a mynd i'r afael ag amddifadedd yn lleol. Nhw hefyd yw'r prif bartneriaid mewn gwaith cynllunio cymunedol, y broses allweddol er mwyn sicrhau datblygiadau positif mewn cymunedau. Serch hynny, wrth gyflawni'r swyddogaethau hyn, maent yn dibynnu nid yn unig ar gyrrff eraill y sector cyhoeddus, megis Byrddau Iechyd Lleol a Sefydliadau Addysg Bellach ac Uwch, ond hefyd ar fuddsoddiad gan y sector preifat, ac ymrwymiad cymunedau. Yn yr hinsawdd bresennol lle mae buddsoddiad y sector preifat yn methu, daw cyfrifoldebau a chyfleoedd newydd i awdurdodau lleol ddatblygu eu rôl a rhoi hwb sylweddol i'r broses adfywio.

Yn adroddiad Simpson, "Lleol, Rhanbarthol, Cenedlaethol: Pa wasanaethau yw'r rhai gorau i'w darparu ble", amlinellir yr achos dros gydweithredu er mwyn ymateb i bwysau o ddau gyfeiriad, sef mwy o anghenion o ran gwasanaethau a chyllidebau sy'n lleihau. Yn dilyn yr adroddiad, cytunodd Llywodraeth Cymru a Llywodraeth Leol ar y "Compact ar gyfer Newid" sy'n amlinellu ymrwymadau penodol ar gyfer meysydd gwasanaeth gan gynnwys y rheini sy'n allweddol er mwyn diogelu gwaith adfywio ardaloedd. Bydd angen i adfywio lleol gael ei ystyried fwyfwy yng nghyd-destun economïau rhanbarthol ehangach, a chaiff rhannau ohono eu cyflawni drwy gyfrwng strwythurau cenedlaethol a rhanbarthol, fel y bo'n briodol. Gallai hyn olygu, er enghraifft, manteisio ar wasanaethau arbenigol sydd ar gael yn rhanbarthol ac a gyflenwir yn rhanbarthol, ac ar yr un pryd sicrhau bod caffael cydweithredol yn cynnwys cymalau cymdeithasol i wneud yn fawr o'r manteision i'r economïau lleol, rhanbarthol a chenedlaethol.

6.1.iv Tai, Adfywio a Threftadaeth

Bydd portffolio Tai, Adfywio a Threftadaeth Llywodraeth Cymru yn ysgogi nifer o adrannau'r Llywodraeth i gynllunio a gweithredu ar y cyd. Yn unol â'r Rhaglen Lywodraethu, datblygu cynaliadwy fydd un o'r prif egwyddorion

trefniadol ym mhob rhan o'n gwaith, gan ein galluogi i fynd i'r afael â thlodi ar yr un pryd. Ystyrir y meysydd canlynol, gan eu datblygu fel rhan o'r darlun mwy:

- **Tai**

Ystyrir tai yng nghyd-destun adfywio a arweinir gan dai, elfen bwysig mewn llawer o gynlluniau adfywio. Sicrhau tai fforddiadwy da, ar sail pa ddeiliadaeth bynnag, yw un o brif amcanion Llywodraeth Cymru. Mae manteision buddsoddi mewn cartrefi a gwasanaethau cysylltiedig yn ymestyn ymhell y tu hwnt i roi to dros ben rhywun. Mae cael cartref da y gall pobl ei fforddio yn hanfodol er mwyn byw bywyd iach, cynhyrchiol mewn cymunedau diogel, cryf, cynhwysol a theg. Mae'n rhoi'r dechrau gorau posibl i blant a'r cyfle i gyflawni eu potensial. Gall cartrefi da hefyd leihau allyriadau carbon deuocsid, gan helpu o ran y newid yn yr hinsawdd a rhoi datblygu cynaliadwy ar waith. Yn y sector tai, rydym eisoes wedi dangos pŵer caffael cymdeithasol a'i rôl wrth adfywio rhai o'r cymunedau mwyaf difreintiedig. Mae'r ffaith ein bod wedi gallu datblygu cyfleoedd recriwtio a hyfforddi penodol yn sgil y gwariant ar dai yn awgrymu y gellid creu manteision tebyg mewn sectorau polisi cyhoeddus eraill.

- **Treftadaeth**

Mae treftadaeth yn rhan hollbwysig o adfywio a bydd yn cyfrannu at ganlyniadau adfywio drwy greu manteision economaidd clir. Yn ogystal, mae'r amgylchedd hanesyddol yn rhoi ymdeimlad o hunaniaeth ac yn rhoi cyfeiriad i safonau cynllunio trefi sy'n dangos parch at le: mae adeiladau traddodiadol yn creu cyfran sylweddol o stoc tai Cymru - gan ofalu bod safonau priodol yn helpu i sicrhau cynaliadwyedd a thai da. Mae treftadaeth a'r amgylchedd hanesyddol hefyd yn rhoi ffocws pwysig i'r trydydd sector a chyfranogiad cymunedol.

Mae gan lawer o gymunedau Cymru asedau unigryw o ran treftadaeth sydd wedi'u gwreiddio mewn hanes diwydiannol cyfoethog a'u gosod yn rhai o olygfeydd gorau'r byd. Gall datblygu'r asedau hyn o fewn economi ymwelwyr Cymru gyfrannu'n fawr at y gwaith o adfywio cymunedau trefol a gwledig. Mae sicrhau bod hyn yn digwydd o fewn rhaglenni cenedlaethol sy'n gysylltiedig â dyrchafu Cymru ar lefel ryngwladol yn gallu creu cyfleoedd datblygu economaidd lleol o ran cyflogaeth, busnes a mentrau cymdeithasol.

6.1.v Meysydd eraill y Llywodraeth:

- **Busnes, Menter, Technoleg a Gwyddoniaeth**

Twf a swyddi cynaliadwy yw craidd Rhaglen Lywodraethu Llywodraeth Cymru. Mae Llywodraeth Cymru yn helpu pobl i gael gwaith cynaliadwy drwy roi cymorth uniongyrchol i fusnesau, hwyluso twf swyddi yn y

sector preifat drwy wella'r amgylchedd busnes cyffredinol a helpu i greu'r amodau a'r fframwaith i'r sector preifat ffynnu.

Mae'n bwysig ystyried ein polisiau yn y tymor hir, a mynd i'r afael â'r materion strwythurol (seilwaith, sgiliau ac ati) ond mae angen inni hefyd leihau'r pwysau sydd ar unigolion a busnesau yn y tymor byr a defnyddio'r gallu sydd gennym i ysgogi'r galw o fewn yr economi.

Mae hynny'n golygu gweithredu yn y tymor byr i helpu busnesau drwy gyfnodau anodd; er enghraifft drwy ei gwneud yn haws i fusnesau gael gafael ar gyllid (ee Cronfa Twf Economaidd Cymru, Cronfa Fuddsoddi mewn Busnesau Bach a Chanolig); cymryd camau i gefnogi ein microfusnesau, ee y Gronfa Fenthyciadau i Ficrofusnesau; ei gwneud yn haws dechrau a datblygu busnes; cefnogi buddsoddi a masnach ryngwladol; hyrwyddo Cymru fel cyrchfan i dwristiaid; ac adolygu ein polisiau ar ardrethi busnes yng Nghymru.

Mae hefyd yn golygu gweithredu er mwyn y tymor hirach, gan fuddsoddi yn nhwf a swyddi'r dyfodol; er enghraifft, ehangu ein dull gweithredu fel sectorau a chydweithio â chwmnïau angori a chwmnïau sy'n bwysig yn rhanbarthol; hybu twf a swyddi lleol, hirdymor drwy sefydlu Ardaloedd Menter ledled Cymru; gwella ein sail wyddoniaeth ac arloesi drwy gydnabod mor hollbwysig yw ymchwil a gwyddoniaeth yng Nghymru; a chymryd camau o ran cyfathrebu i safon yr 21fed ganrif drwy sicrhau bod gwasanaeth band eang cyflym ar gael i gymaint o gartrefi a busnesau â phosibl erbyn Rhagfyr 2015.

- **Cymunedau yn Gyntaf**

Rhaglen gymunedol yw Cymunedau yn Gyntaf i fynd i'r afael â thlodi sy'n helpu cymunedau yn ardaloedd mwyaf difreintiedig Cymru. Mae'n gweithio mewn partneriaeth â'r sectorau cyhoeddus a phreifat a'r trydydd sector i gyflawni amcanion cyffredin cymunedau llewyrchus, iachach, sy'n dysgu.

- **Cynllunio**

Mae Polisi Cynllunio Cymru yn darparu fframwaith polisi cenedlaethol cryf sy'n ategu gwaith adfywio, ac mae yna nodiadau cyngor technegol hefyd sy'n cefnogi'r egwyddor, ee TAN 4: Manwerthu a Chanol Trefi, TAN 12: Dylunio, a TAN 18: Trafnidiaeth. Mae rôl allweddol gan awdurdodau cynllunio lleol o ran adfywio drwy sicrhau bod eu cynlluniau datblygu lleol yn cynnwys polisiau gofodol; drwy benderfynu ar geisiadau cynllunio; a thrwy wella'r amgylchedd o ran adeiladau. Mae'n hollbwysig cyfuno elfennau er mwyn adfywio'n llwyddiannus a chreu ymdeimlad o le yn ein cymunedau. Roedd Adroddiad Pwyllgor Menter a Busnes y Cynulliad Cenedlaethol ar Adfywio Canol Trefi yn cydnabod hyn.

O fewn y Llywodraeth, rydym yn cydweithio i sicrhau bod gan weithwyr adfywio yr adnoddau, y capasiti a'r gallu i ganfod eu ffordd drwy'r system gynllunio a chyfrannu at ddatblygu cynaliadwy. Roedd adroddiad diweddar y Grŵp Cyngori Annibynnol "Tuag at Ddeddf

Gynllunio i Gymru: Sicrhau System Gynllunio Effeithiol" (Mehefin 2012) yn amlinellu agenda uchelgeisiol a gaiff ei hadlewyrchu yn y gwaith y bydd Gweinidog yr Amgylchedd a Datblygu Cynaliadwy yn ei wneud. Caiff Papur Gwyn a Bil Drafft ar Gynllunio eu cyhoeddi y flwyddyn nesaf.

- **Trafnidiaeth**

Mae trafndiaeth yn chwarae rôl ganolog yn ein bywydau bob dydd. Mae'n dylanwadu ar ble mae pobl yn dewis byw a gweithio, eu hopsiynau hamdden, a'u cyfleoedd i ymwneud â'u ffrindiau, eu teulu a'r gymuned ehangach.

Bydd system drafndiaeth effeithiol, hwylus a fforddiadwy yn elfen allweddol o'n fframwaith adfywio.

Wrth gynllunio gwasanaethau a chyfleusterau newydd ac adfywio cymunedau, dylai hwylustod mynediad iddynt fod yn ystyriaeth sylfaenol, yn enwedig o ran trafndiaeth gyhoeddus, cerdded a beicio.

Mae Llywodraeth Cymru a phartneriaid eraill yn parhau i fuddsoddi'n sylweddol yn seilwaith trafndiaeth Cymru. Byddwn yn gofalu bod ein buddsoddiad yn dod â'r budd mwyaf posibl i'n cymunedau ac yn helpu i hyrwyddo adfywio drwy recriwtio a hyfforddi penodol a datblygu'r gadwyn gyflenwi leol. Byddwn hefyd yn cydweithio â phartneriaid fel Network Rail i ofalu bod eu buddsoddiadau mawr - y £300m i drydaneiddio Llinelloedd y Cymoedd er enghraifft - yn sicrhau manteision economaidd ac adfywio sylweddol yng Nghymru.

Bydd ein Bil Teithio Byw yn cyflwyno cynigion i'w gwneud yn bosibl i fwy o bobl gerdded a beicio a theithio mewn ffyrdd mwy egniol. Rydym eisiau gweld pobl yn dewis cerdded a beicio fel y ffordd fwyaf naturiol ac arferol o fynd a dod. Rydym eisiau gweld mwy o bobl yn profi'r manteision iechyd, ond gall hefyd leihau ein hallyriadau nwyon tŷ gwydr, a gall helpu i fynd i'r afael â thlodi ac anfantais. Ar yr un pryd, rydym am helpu ein heconomi i dyfu, a chymryd camau i ddatgloi twf economaidd cynaliadwy.

- **Addysg a sgiliau**

Mae Cymru wedi datblygu dull unigryw o ddelio â'r agenda sgiliau, gan adeiladu ar egwyddorion integreiddio, ymateb, rhannu cyfrifoldebau, ansawdd, cyfle cyfartal a sgiliau o ran y Gymraeg. Mae'n bwysig bod ein system sgiliau yn gallu addasu ac yn gallu wynebu heriau newydd. Mae cydgysylltu yn allweddol, felly, wrth ddatblygu sgiliau, boed ar lefel sector neu ar sail patrwm gofodol drwy adfywio Ardal neu Ranbarthol.

Gallai gweithredu ar sail ardal ategu gweledigaeth yr Adran Addysg a Sgiliau i greu fframwaith hyblyg cydlynol a fydd yn nodi ac yn mynd i'r afael â bylchau sgiliau ymhlith busnesau ac unigolion ar sail

ddaearyddol benodol. Byddai'n helpu i alinio'n well y cyflenwad a'r galw ac yn sail i fuddsoddi integredig ar draws portffolios y Llywodraeth ac i ddulliau cyllido amrywiol posibl gan ddefnyddio Cronfeydd Strwythurol.

- **Cynllun Gweithredu ar gyfer Trechu Tlodi**

Mae ymrwymiad Llywodraeth Cymru i gyfiawnder cymdeithasol a chyfle cyfartal yn ei gwneud yn hanfodol yn yr hinsawdd bresennol ein bod yn parhau i hyrwyddo agenda Trechu Tlodi drwy roi blaenoriaeth i anghenion y tlotaf a'r rheini sydd fwyaf agored i dlodi. Nod ein Cynllun Gweithredu ar gyfer Trechu Tlodi, a lansiwyd ym Mehefin 2012, yw sicrhau gwell bywyd i bawb yng Nghymru ac mae'n canolbwyntio ar y camau canlynol:

- Atal tlodi, er enghraifft, drwy fuddsoddi a rhoi'r dechrau gorau mewn bywyd i blant.
- Helpu pobl i wella eu sgiliau a'u cymwysterau.
- Lleihau effaith tlodi heddiw.

- **Yr Amgylchedd**

Yn ystod y blynyddoedd diwethaf, mae pobl wedi dod i sylweddoli'n fwy sut gall yr amgylchedd naturiol gyfrannu at y broses adfywio. Ar wahân i roi lleoliad hyfryd i weithio a byw o'i fewn, roedd llawer o'r deunyddiau crai a ysgogodd y chwyldro diwydiannol a thwf economaidd a welwyd yn y gorffennol yng Nghymru yn dod o'r amgylchedd naturiol, ac mae'r un amgylchedd hwnnw yn cynnig cyfleoedd newydd o ran twristiaeth, cynhyrchu bwyd cynaliadwy lleol, storio carbon, a chreu ynni adnewyddadwy; ac o'i reoli'n iawn gall leihau effeithiau niweidiol y newid yn yr hinsawdd megis llifogydd. O'i reoli fel adnodd amlochrog ochr yn ochr â gweithgareddau adfywio eraill drwy gynllunio a gweithredu strategol, gallai'r adnodd hwn gynnig amrywiaeth eang o atebion i broblemau economaidd, cymdeithasol ac amgylcheddol, a thrwy hynny ddatblygu'r potensial i adfywio ardaloedd ledled Cymru. Bydd y Cynllun Datblygu Gwledig yn rhan o'r ffordd y byddwn yn gweithredu hyn.

Mae Adran yr Amgylchedd a Datblygu Cynaliadwy wedi ymrwymo i wella ansawdd amgylcheddol ardaloedd difreintiedig ac i ddefnyddio'r amgylchedd naturiol i greu cyfleoedd hirdymor i wella bywydau pobl yr ardaloedd hynny nawr ac yn y dyfodol, gan greu cyfleoedd o ran swyddi a sgiliau a gwella iechyd ac ansawdd bywyd. Bydd yn datblygu ei rhaglenni grantiau i sicrhau eu bod yn gweithio ochr yn ochr â mentrau cymunedol ac adfywio ac yn adeiladu ar ddull cyffredin o feithrin cysylltiadau lleol a phennu blaenoriaethau. Gan adeiladu ar fenter lwyddiannus iawn *Trefi Taclus*, mae'r Adran ar hyn o bryd yn cyllido cynllun newydd sy'n profi ffyrdd gwahanol o fynd i'r afael ag ansawdd aer gwael neu lefelau sŵn uchel. Mae Arbed hefyd yn enghraifft o ddull gwych o greu manteision o ran tai, yn economaidd, yn

amgylcheddol ac i wrthsefyll tlodi. Mae'r Adran yn gweithio gyda'r cyrff y mae'n eu hariannu i ddatblygu dull o feithrin cysylltiadau â'r gymuned a chymorth cymunedol, a bydd yn ei gwneud yn ofynnol i Gorff Adnoddau Naturiol newydd Cymru feithrin cysylltiadau agos â chymunedau lleol er mwyn gweld pa gyfleoedd sy'n agored iddynt.

Byddwn yn cydweithio'n agos â'r Corff Adnoddau Naturiol newydd i ddatblygu elfen yr amgylchedd ar lefel ecosystemau. Disgwylir i fframwaith newydd ar gyfer defnyddio'r dull gweithredu hwn yn y Cymoedd gael ei gyhoeddi ym mis Tachwedd 2012. Gellid gwneud yr un peth mewn rhannau eraill o Gymru, a'i wneud yn rhan elfennol o'r fframwaith adfywio ehangach.

- **Iechyd**

Mae yna gysylltiadau cryf rhwng agenda adfywio ehangach Llywodraeth Cymru a'i hamcanion o ran iechyd. Mae'r dull gweithredu strategol sydd wedi'i amlinellu yn *Ein Dyfodol Iach a Law yn Llaw at Iechyd*, yn seiliedig ar dystiolaeth dda bod rhesymau cymdeithasol yn y bôn dros iechyd da neu wael, a bod polisi yn cael peth effaith ar iechyd, er lles neu er drwg. Mae'n gysylltiedig â gwaith, trafnidiaeth, tai, sŵn ac ardaloedd gwyrdd, er enghraifft. O gydnabod hyn, a gweithredu arno yn yr ysbryd iawn, gallwn lunio polisiau a buddsoddi mewn ffordd sy'n sicrhau mantais iechyd yn ogystal â manteision economaidd, cymdeithasol ac amgylcheddol. Mae yna lawer o ffyrdd y gall adfywio helpu i wella iechyd meddwl a chorfforol, a gellir mesur ei effaith yn rhannol drwy fonitro'r manteision iechyd.

Mae asesiadau o effaith iechyd corfforol a meddyliol yn ffordd ddefnyddiol o asesu effaith rhaglenni adfywio. Gall asesiad o effaith iechyd fod yn gyfle i nodi posibiliadau ac effeithiau iechyd positif a lleihau effeithiau negyddol posibl rhaglenni adfywio.

Mewn sawl rhan o Gymru, y GIG yw'r endid economaidd mwyaf yn aml. Mae ei rôl fel cyflogwr, cwsmer a thirberchennog yn un sylweddol ac mae'n gyfrifol hefyd am greu llawer o draffig. Oherwydd ei bwysigrwydd economaidd a'r arbenigedd helaeth sydd ganddo, gallem wneud gwell defnydd ar ei botensial er mwyn ffynnu ac arloesi.

Mae angen ystyried yn llawn rôl bosibl y GIG o ran hybu adfywio. Mae iddo rôl wasanaethu a buddsoddi amlwg ym mhob rhan o Gymru, a gellid ei ddefnyddio'n fwy i helpu i gynnal gweithlu ac economi lewyrchus drwy:

- ddarparu cyfleusterau o ansawdd uchel, a fydd yn bwysig i gwmnïau sy'n symud i Gymru;
- gwella prosesau rheoli cadwyni cyflenwi a chyrchu lleol;

- darparu gwasanaethau iechyd galwedigaethol, cynlluniau dychwelyd i'r gwaith a chymorth arall ar gyfer pobl leol a chyflogwyr;
- cefnogi gwaith ymchwil a datblygu ac arloesi masnachol o fewn economi Cymru.

Yn aml mae allbwn economaidd isel yn nodweddu ardaloedd difreintiedig yn sgil iechyd meddwl a chorfforol gwael. Mae rhai o'r problemau iechyd yn gysylltiedig â gweithgarwch diwydiannol yn y gorffennol neu arferion afiach fel ysmegu, ond mae yna broblem gynyddol o ran gordewdra yn sgil deiet gwael a diffyg ymarfer corff. Mae diffyg hyder a hunan-barch hefyd yn amlwg mewn rhai cymunedau. Bydd mynd i'r afael â phroblemau iechyd corfforol a meddyliol yn parhau i fod yn elfen hanfodol o'n gwaith adfywio, gan hybu dulliau mwy egnïol o fyw, bwyta'n iach a rhoi'r gorau i ysmegu.

- **Manteision cymunedol caffael**

Mae tîm Gwerth Cymru yn cydweithio'n agos â Llywodraeth Cymru a sector cyhoeddus Cymru i sicrhau bod ein dinasyddion yn cael y gwerth mwyaf posibl o'r £4.3 biliwn a gaiff ei wario bob blwyddyn ar nwyddau a gwasanaethau allanol. Wrth ystyried y manteision i'r gymuned, cydnabyddir bod caffael cyhoeddus yn elfen hollbwysig i helpu'r sector cyhoeddus i ail-fuddsoddi mewn cymunedau lleol, gan greu cyfleoedd sy'n helpu pobl ddifreintiedig i ddychwelyd i'r gwaith ac yn meithrin cadwyni cyflenwi lleol cryf.

Mae'r ystyriaeth i'r gymuned yn cynnwys y canlynol:

- cyflogaeth a hyfforddiant i bobl economaidd-anweithgar;
- agoriadau i fusnesau bach a chanolig wneud cais am gyfleoedd cadwyni cyflenwi;
- cyfleoedd i grwpiau difreintiedig wneud cais am gyfleoedd cadwyni cyflenwi, ee Ffatrioedd a Busnesau a Gynorthwyr;
- cymorth addysg;
- cymorth o ran adfywio cymunedol;
- effaith bositif ar yr amgylchedd.

- **Diogelwch cymunedol**

Mae darparu gwasanaethau cam-drin domestig yn un maes lle mae'r sector cyhoeddus a'r trydydd sector eisoes yn cydweithio. Caiff hyn ei ddatblygu ymhellach drwy brosiect 10,000 o Fywydau Diogelach, sy'n ceisio gwella ansawdd y gwasanaethau a ddarperir ar gyfer y rheini sy'n cael eu cam-drin ac sy'n wynebu risg ganolig a safonol.

Caiff ymrwymiad y Rhaglen Lywodraethu i gyllido 500 o Swyddogion Cymorth Cymunedol ychwanegol gyda'r Heddlu yng Nghymru ei weithredu hefyd. Bydd y swyddogion hyn yn amlwg iawn yn eu cymunedau, yn siarad â phobl, yn rhoi tawelwch meddwl iddynt ac yn mynd i'r afael ag ymddygiad gwrthgymdeithasol, gan wneud ein cymunedau yn fwy diogel.

Mae cyfrifoldeb ar yr Awdurdodau Tân ac Achub i gydweithio â'r sector cyhoeddus ehangach a'r trydydd sector, i wella pethau mewn ffordd fesuradwy gan gynnwys bod yn fwy effeithlon a rhoi lle mwy canolog i'r dinesydd. Mae hyn yn cynnwys cymryd camau i leihau tanau bwriadol a chynniog Gwiriadau Diogelwch Tân yn y Cartref.

Bydd y prosiectau hyn yn helpu i wneud cymunedau yn fwy diogel.

Beth arall y gallwn ei wneud er mwyn cydweithio'n fwy a sicrhau gwell cydlyniant ar draws adrannau?

6.2 Y fframwaith cyflawni newydd a'r rolau allweddol

Er mwyn cyflawni'r hyn sy'n ofynnol yng Nghymru, mae angen strwythur cyflawni clir sy'n ei gwneud yn bosibl cydweithio. Y bwriad yw gweithredu ar lefel leol, rhanbarthol a chenedlaethol.

6.2.i Lleol

Yn y bôn, mater lleol yw adfywio ac mae pob elfen ohono, neu'r rhan fwyaf, yn galw am ryw fesur o reoli ac atebolrwydd lleol. Mae gan awdurdodau lleol a chymunedau lleol rolau allweddol i'w chwarae yn hyn o beth, ochr yn ochr â phartneriaid yn y sectorau cyhoeddus, preifat a gwirfoddol.

Mae awdurdodau lleol yn casglu llawer o wybodaeth am eu hardaloedd yn barhaus. Ynghyd â thystiolaeth arall sy'n dod i law, caiff ei bwydo i'r broses o flaengynllunio, sy'n gysylltiedig â'r gwaith o baratoi Cynlluniau Integredig Sengl a Chynlluniau Datblygu Lleol ar gyfer eu hardaloedd cyfan. Mae'r gwaith sy'n mynd i mewn i'r Cynlluniau hyn yn gorfod cael ei ddatblygu mewn ffordd ailadroddus ar lefelau gofodol uwch ac is. Mae'n gorfod:

- bwydo i mewn i amcanion/blaenoriaethau strategol ar lefel genedlaethol a rhanbarthol a rhoi ystyriaeth iddynt;
- llywio barn pobl a hefyd cael ei lywio gan eu barn a chan wybodaeth leol grwpiau cymunedol, yn enwedig lle bo cynlluniau yn cael eu datblygu gan grwpiau o'r fath (ee Partneriaethau Cymunedau yn Gyntaf);
- nid dim ond *ymateb* i anghenion a chyfleoedd adfywio mewn lleoliadau penodol ond mynd ati i *greu* cyfleoedd (ee drwy gynllunio cysylltiadau rhwng anghenion a chyfleoedd – o bosibl drwy greu

cysylltiadau ffisegol newydd, gwell mynediad i wasanaethau, cysylltiadau TGCh, hyfforddiant ac ati);

- nodi ble yn ofodol mae'r blaenoriaethau adfywio ar gyfer buddsoddi a chymorth, ar sail asesiad clir o dystiolaeth a chan nodi amcanion clir;
- nodi amrywiaeth o ymyriadau sy'n realistig o ran y cyllid y gellir ei ddenu ac y gellir eu gweithredu o ystyried yr arbenigedd sydd ar gael a'r capasiti.

Fel Llywodraeth Cymru, mae awdurdodau lleol yn cydnabod yr angen am ddull adfywio sy'n cynnwys pob gwasanaeth. Mae awdurdodau lleol yn gallu rheoli cyllidebau prif ffrwd a'r gwasanaethau a ddarperir mewn ffyrdd sy'n hybu adfywio i'r eithaf (ee gellir defnyddio adeilad ysgol newydd fel cyfle datblygu cymunedol, testun contract lleol a chyfleoedd cyflogi, lleoliad ar gyfer addysg gymunedol, gwell cyfleusterau chwaraeon, gwella'r amgylchedd lleol, llwybrau cerdded a beicio newydd ac ati). Gall awdurdodau lleol hefyd ddylanwadu'n fawr ar gynlluniau adfywio yn rhinwedd eu rolau fel cyflogwyr lleol pwysig a chaffaelwyr gwasanaethau.

Yn yr un modd, mae pob math o wasanaethau llywodraeth leol yn gallu cyfrannu'n uniongyrchol at fentrau adfywio lleol penodol - gwelliannau i briffyrdd a thrafnidiaeth, gwelliannau amgylcheddol a gwaith cynnal a chadw ar dir y cyhoedd, addysg gymunedol, darparu gwasanaethau a chyfleusterau hamdden a diwylliannol, ymyriadau diogelwch cymunedol, cymorth i fusnesau lleol, gwella mynediad cymunedol i gyfleusterau ysgolion, gweithgareddau datblygu cymunedol, gwella'r stoc tai ac ati. Gall hyn ddigwydd hefyd pan fydd swyddogion llywodraeth leol yn darparu arbenigedd ar gyfer cymunedau lleol mewn perthynas â materion cynllunio, cael gafael ar gyllid, a rhoi cyngor cyfreithiol a TGCh hyd yn oed.

Trwy eu cysylltiadau ag amrywiaeth eang o asiantaethau partner wrth ddarparu gwasanaethau, mae awdurdodau lleol mewn sefyllfa dda hefyd i drefnu gwaith partneriaeth lleol. Mae Byrddau Gwasanaethau Lleol wedi tynnu ynghyd asiantaethau allweddol sy'n gweithredu o fewn ardal yr awdurdod lleol i nodi dulliau o gydweithio ym mhob math o feysydd, gan gynnwys adfywio. Mae gan lawer o awdurdodau lleol bartneriaethau adfywio penodol hefyd sy'n helpu i greu cytundeb rhyngddynt o ran blaenoriaethau a datblygu dull aml-asiantaethol o gyflawni mewn ffordd sy'n ychwanegu gwerth.

6.2.ii Rhanbarthol

Mae angen gweithredu ar lefel ranbarthol (ac efallai ar lefel isranbarthol hefyd) er mwyn sicrhau'r canlyniadau gorau i Gymru yn y ffordd fwyaf effeithlon. Mae hyn yn adeiladu ar agenda Llywodraeth Cymru i weld gwasanaethau cyhoeddus yn cydweithio. Nid yw'r economi, er enghraifft, wedi'i rhwymo gan ffiniau awdurdodau lleol a chydabyddir nad oes modd wynebu heriau ar ein pennau ein hunain. Mae angen i awdurdodau lleol a phartneriaid allweddol eraill gydweithio er mwyn datblygu economi gryfach.

Mae'r dull gweithredu hwn wedi'i dreialu ar draws y Cymoedd gan ganolbwyntio ar yr amgylchedd, treftadaeth a thwristiaeth drwy Raglen Parc Rhanbarthol y Cymoedd, ac mae wedi'i ystyried yn llwyddiant yn gyffredinol. Mae'n werth ystyried yr egwyddor o sefydlu cynlluniau strategol rhanbarthol ac isranbarthol gyda chymorth partneriaethau cydweithredol ar gyfer y themâu adfywio ehangach. Er mwyn sicrhau bod pob un o'r prif grwpiau adfywio perthnasol yn cydweithredu'n llawn, gan gynnwys grwpiau diwygio sector cyhoeddus llywodraeth leol, dinas-ranbarthau, addysg, iechyd, yr amgylchedd, twristiaeth a chonsortia trafniadaeth er enghraifft, awgrymir tri rhanbarth ar gyfer Cymru, sy'n gyson ag ardaloedd cydweithredol rhanbarthol y Llywodraeth (y "patrwm cydweithredol") ar gyfer darparu gwasanaethau cyhoeddus:

- Rhanbarth y Gogledd.
- Rhanbarth y De-ddwyrain.
- Rhanbarth y De-orllewin a'r Canolbarth.

Bydd rhanbarth y Gogledd yn cwmpasu'r chwech awdurdod lleol ac yn gyson ag ardaloedd cydweithredol rhanbarthol y Llywodraeth ar gyfer gwasanaethau cyhoeddus, sy'n cyd-ffinio ag ardaloedd Awdurdodau Iechyd ac Awdurdodau'r Heddlu a'r system drafniadaeth ranbarthol. Mae rhanbarth y De-ddwyrain wedi'i alinio â'r system dinas-ranbarthau ac mae hefyd yn cydffinio ag Awdurdodau Lleol Caerdydd, y Fro, Merthyr, Rhondda Cynon Taf a Gwent Fwyaf. Mae hefyd yn cynnwys Pen-y-bont ar Ogwr o safbwynt economaidd, ond gallai fod o fantais i'r Awdurdod Lleol hwn berthyn i ranbarth y De-ddwyrain a rhanbarth y De-orllewin a'r Canolbarth yng nghyd-destun adfywio. Ardal wledig yw rhanbarth y De-orllewin a'r Canolbarth yn bennaf. Ardal ffermio a chynhyrchu bwyd yw'r Canolbarth (er ei bod yn arallgyfeirio fwy a mwy), ac yn y Gorllewin mae yna drefi allweddol a chydlyniant ar batrwm dinas-ranbarthau, gan gynnwys Castell-nedd Port Talbot, Caerfyrddin, Abertawe, Sir Benfro, Powys a Cheredigion. Mae'r rhanbarthau hyn hefyd yn gyson â byrddau rhanbarthol diwygiedig arfaethedig Cymdeithas Llywodraeth Leol Cymru. Gallai isranbarthau fod yn opsiwn hefyd, a mater i'r byrddau adfywio rhanbarthol yw gweithio drwy'r ffordd orau o sicrhau canlyniadau ar lefel isranbarthol a/neu leol.

Caiff tystiolaeth ei chasglu drwy'r system ranbarthol, ac eir ati i ystyried sut orau i sicrhau'r canlyniadau adfywio cenedlaethol a ddisgrifir yn y papur hwn. Bydd y byrddau adfywio rhanbarthol yn goruchwyllo'r gwaith, yn gwneud gwaith cynllunio a pholisi ar gyfer yr ardal ac yn rhoi cyngor ar sut y gellir gwario cyllid dangosol yn ogystal â sut gellir manteisio ar ffynonellau cyllid eraill. Byddant yn ysgogi partneriaid o fewn yr ardal leol gan eu cydgysylltu wrth i bawb gyfrannu at y weledigaeth adfywio. Dylent hefyd bennu amcanion clir ar gyfer gwerthuso cynlluniau ac ymyrryd.

Bydd timau adfywio o fewn yr Is-adran Cartrefi a Lleoedd yn cefnogi'r rhanbarthau drwy gwmpasu Cymru gyfan mewn lleoliadau rhanbarthol. Bydd swyddogion adfywio yn cydweithio â swyddogion eraill Llywodraeth Cymru a sefydliadau partner i ddatblygu rôl glir i hwyluso cydweithredu ym mhreif

leoliadau eu cylch gwaith. Maent yn brofiadol yn tynnu ynghyd bartneriaid a gwneud i brosiectau ddigwydd ar lawr gwlad, gan fanteisio'n aml ar fuddsoddiad sylweddol o gyllidebau y tu hwnt i'w cyfrifoldeb. Mae'r dull hwn o weithio wedi sicrhau manteision sylweddol ar draws yr Ardaloedd Adfywio Strategol presennol ac rydym yn gweld hyn yn parhau.

Fodd bynnag, dim ond o gael cymorth llawn ac ymarferol o bob rhan o'r Llywodraeth y bydd y cydweithredu hwn yn effeithiol. Rydym yn bwriadu sicrhau bod hyn yn digwydd a gofalu bod portffolio pob Gweinidog yn cyfrannu at y manteision.

6.2.iii Cenedlaethol

Bydd Llywodraeth Cymru yn amlinellu gweledigaeth a chyfeiriad strategol ynghyd â chywres o ganlyniadau cenedlaethol. Bydd yn darparu cyllid i ysgogi a chefnogi prosiectau a rhaglenni adfywio allweddol, ac adnoddau dynol i gefnogi camau rhanbarthol a lleol er mwyn cyflawni'r amcanion. Bydd yn monitro hynt y rhaglenni hyn ac yn gwerthuso'u llwyddiant. Bydd hefyd yn ei gwneud yn bosibl cydgysylltu gweithgareddau Llywodraeth Cymru yn ogystal â gweithgareddau ledled Cymru gan gynnwys sectorau eraill. Caiff y gwaith ei alinio â pholisïau strategol cenedlaethol y llywodraeth megis Cynllun Buddsoddi yn Seilwaith Cymru i Hybu Twf a Swyddi, a'r gwaith sy'n datblygu mewn perthynas â'r Bil Cynllunio a ddisgwylir yn 2013. Yn ogystal, bydd yn ategu cynllun gweithredu Trechu Tlodi, bydd yn gydnaws ag egwyddorion datblygu cynaliadwy ac yn gweithio gyda mentrau megis Ardaloedd Menter. Bydd hefyd yn ymwneud ag Ardaloedd Twf Lleol a Dinas-Ranbarthau os caiff y rheini eu sefydlu.

Ar lefel genedlaethol, rydym yn cynnig rôl fwy ar gyfer y Panel Adfywio Cenedlaethol drwy ei droi'n Grŵp Cynghori'r Gweinidog llawn a ffurfiol ar Adfywio ac adolygu ei aelodaeth yn unol â hynny. Bydd yn rhoi cyngor ar bolisi ac yn ei herio; bydd ganddo rôl hefyd yn goruchwyllo penderfyniadau buddsoddi. Byddai gan y panel gylch gwaith clir i oruchwyllo adfywio yng Nghymru, gan gynnwys:

- pennu cyfeiriad strategol - gan gynnwys goruchwyllo rhaglen ymchwil a gwerthuso;
- goruchwyllo'r buddsoddiad mewn gwaith adfywio;
- llywodraethu a sicrwydd - goruchwyllo pob prosiect a chyllid, gan gynnwys is-grwpiau lle bo'n briodol.

Yn fewnol, bydd tîm y Strategaeth Cartrefi a Lleoedd yn gweithio gydag Uned Gyflenwi Prif Weinidog Cymru i helpu rhannau eraill o'r Llywodraeth i asesu risgiau a chyfluoedd adfywio mewn perthynas â phenderfyniadau gwariant, gan gynnwys datblygu prosesau Arfarnu Adfywio ffurfiol lle bo'n bosibl. Bydd y Cynllun Buddsoddi yn Seilwaith Cymru yn hollbwysig wrth asesu'r cyfalaf a fuddsoddir, ond caiff cyllid referniw ei ystyried hefyd - gan gynnwys ystâd y Llywodraeth ei hun a'i dull o brynu nwyddau a gwasanaethau.

Rydym yn cydnabod pwysigrwydd tystiolaeth a gwerth ymchwil a chynllunio i sicrhau bod hyn yn dod yn rhan naturiol o'r gwaith o ddatblygu polisi, a rhaglen dreigl o ymchwil ac astudio i sicrhau bod y polisi rydym yn ei ddatblygu ac yn ei weithredu yn seiliedig ar gefndir damcaniaethol ac ymarferol cadarn. Mae angen i'r wybodaeth ddiweddaraf ar leoedd yng Nghymru fod ar gael inni hefyd. Byddwn yn parhau i wneud ein gwaith ymchwil a gwerthuso ein hunain, yn ogystal â chynnig cyllid i bartneriaid i nodi a rhannu arferion gorau, ac i gefnogi arloesi.

A ydych yn cytuno â'r dulliau gweithredu cenedlaethol, rhanbarthol a lleol a amlinellwyd?

6.3 Dulliau allweddol o weithredu ar gyfer y Fframwaith Adfywio

Rhaid i'r model newydd ar gyfer adfywio fedru dangos tystiolaeth bod buddsoddiad yn cael ei wneud i sicrhau'r effaith fwyaf bosibl. Felly, rhagwelir y bydd angen gweithredu fwyfwy ar sail tystiolaeth. Rhaid i'r model gydnabod bod mwy i adfywio na rhaglen gyfalaf ffisegol, a'i fod hefyd yn codi cymunedau a phobl, yn ogystal â lleoedd, allan o ddirywiad. Felly, argymhellir hefyd fod gweithredu mewn modd sy'n cynnwys pobl a lleoedd yn allweddol i fynd i'r afael â chymunedau sy'n dirywio.

6.3.i Yn seiliedig ar dystiolaeth

Cydnabyddir bod llawer o raglenni presennol Llywodraeth Cymru a sefydliadau eraill yn cyfrannu at gyflawni'r weledigaeth y dylai pawb yng Nghymru fyw mewn cymunedau llewyrchus, cynaliadwy, llawn addewid, sydd ag economi gref. Mae angen gweld pa adnoddau sydd ar gael yn rhanbarthol ac yn lleol i ddeall beth yw'r sefyllfa gyfredol.

Hefyd, mae angen gweithredu ar sail ardaloedd i ddeall y cyfleoedd yn y rhanbarth a'r angen sydd yno. Rydym wedi adolygu hanes adfywio yn y Deyrnas Unedig ac mae'r hanes hwnnw'n dangos bod dulliau gweithredu rhanbarthol pob polisi adfywio hyd yma wedi bod yn rhai canolog. Cytunir yn gyffredinol bod ymyrraeth yn y gymdogaeth neu'r gymuned yn rhan hanfodol o'r system o ymyrryd sydd ei hangen i sicrhau adfywiad llwyddiannus.

Felly, dylai rhanbarthau fedru paratoi cynlluniau busnes sydd wedi'u creu'n lleol drwy gydweithio, sy'n seiliedig ar dystiolaeth ac sy'n manylu ar y canlynol:

- Mapio'r cyllid cyfredol yn yr ardal.
- Cysylltiadau clir â blaenoriaethau allweddol a chanlyniadau cenedlaethol.
- Cyfleoedd ac anghenion yn yr ardal.
- Strategaeth Gymunedol Integredig.

- Gweledigaeth gyffredinol ar gyfer canol trefi/trefi glan môr.
- Cynllun Adfywio arfaethedig (yn seiliedig ar dystiolaeth).
- Sut y caiff partneriaethau lleol a rhanbarthol eu sefydlu i gyflawni rhaglen.
- Dull cydgysylltiedig o weithio gyda rhanddeiliaid allweddol.
- Cynllun Mesur Perfformiad arfaethedig.
- Rhaglen werthuso wedi'i hymgorffori.
- Ymrwymiad i ymgysylltu gyda Chomisiwn Dylunio Cymru a'i Wasanaeth Adolygu Dyluniadau.
- Ymrwymiad i arfer gorfodaeth, lle bo hynny'n briodol.
- Pennu pa ganlyniadau sydd i'w disgwyl, a sut y gellir eu gwerthuso.

Bydd mesur perfformiad a mesur i ba raddau y caiff canlyniadau cenedlaethol eu cyflawni yn rhan bwysig o'r broses weithredu. Bydd disgwyl i brosiectau a rhaglenni ddangos tystiolaeth reolaidd o'r hyn y maent wedi'i gyflawni. Yn unol â datblygiadau ar draws Llywodraeth Cymru, defnyddir Atebolrwydd yn Seiliedig ar Ganlyniadau i sicrhau bod ein buddsoddiad yn esgor ar ganlyniadau gwirioneddol sy'n newid yr amodau y mae pobl yn byw ac yn gweithio ynddynt. I barhau i gael arian bydd angen dangos tystiolaeth glir bod y canlyniadau'n cael eu cyflawni.

6.3.ii Yn seiliedig ar bobl

Yn ein hadolygiad o hanes adfywio yn y Deyrnas Unedig gwelwyd gwahaniaeth amlwg rhwng adfywio sy'n 'seiliedig ar bobl' ac adfywio sy'n 'seiliedig ar leoedd'. Awgryma hynny mai cyfuniad o ddulliau gweithredu fydd fwyaf llwyddiannus, sef y rhai sy'n cydnabod y cysylltiad cymhleth rhwng nodweddion teuluoedd ac unigolion a'r lleoedd y maent yn byw ynddynt. Mae dulliau gweithredu sy'n seiliedig ar bobl yn cydnabod bod angen datblygu sgiliau a meithrin gallu i ymgysylltu â'r economi a'r gwasanaethau cyhoeddus mwyaf hanfodol.

Mae sgiliau, addysg, iechyd a chyfle i gael gwaith oll yn chwarae rhan bwysig yn y broses adfywio. Rhaid i brif ardaloedd y rhaglen gydweithio i integreiddio ac i sicrhau'r effaith fwyaf bosibl. Ystyrier, er enghraifft, Cymunedau yn Gyntaf. Rhaglen refeniw yw hon yn bennaf ac mae tua £30 miliwn ynddi i helpu i godi pobl allan o dlodi, gwella iechyd, addysg a dysgu. Mae'n hollbwysig bod clystyrau Cymunedau yn Gyntaf yn cael eu mapio'n rhanbarthol ac yn lleol er mwyn deall sut y mae cyllid prif ffrwd yn cyfrannu at adfywio. Yn ei dro, rhaid deall graddau, ansawdd a strategaeth gwariant prif ffrwd er mwyn sicrhau ei fod yn cael yr effaith fwyaf bosibl ar adfywio ac yn asio'n briodol â hynny. Mae'r gwariant mwyaf arwyddocaol y mae modd ei gyflawni mewn unrhyw gymuned eisoes yn digwydd drwy gyfrwng y lluo o ffrydiau gwariant sy'n cael eu rhoi ar waith gan yr amryfal wasanaethau cyhoeddus. Drwy ddeall yr effaith y gall cyfanswm y gwariant hwn ei chael ar adfywio, gallwn anelu at ganlyniadau sydd hyd yn oed yn well. Wrth fynd ati i

fapio'r clystyrau Cymunedau yn Gyntaf, dylid ystyried yr holl ymyriadau prif ffrwd sy'n cyfrannu at yr agwedd ar adfywio sy'n seiliedig ar bobl.

Er bod cyfalaf, ar y cyfan, yn bwysig i ariannu elfennau o adfywio, mae ein tystiolaeth yn dangos yn glir bod cyfalaf cymdeithasol hefyd yn bwysig. Cyfalaf cymdeithasol yw'r buddiannau torfol neu economaidd a allai ddeillio o'r cysylltiad rhwng unigolion a grwpiau, a'r cydweithredu rhyngddynt. Er bod y gwahanol wyddorau cymdeithasol yn rhoi pwyslais ar wahanol agweddau ar gyfalaf cymdeithasol, maent yn tueddu i arddel yr un syniad craidd, sef bod "gwerth gan rwydweithiau cymdeithasol". Gall buddiannau sylweddol iawn ddod i ran cymunedau sy'n gweithio'n glos ac sy'n cydweithio o ran eu dyheadau ym maes chwaraeon, diwylliant ac addysg.

Yn ein trafodaethau gyda sefydliadau chwaraeon a chelfyddydau cytunwyd bod grwpiau lleol, a'r asedau sydd ganddynt neu'r asedau y maent eu rheoli, yn medru cael effaith bwerus iawn ar adfywio ar lefel gymunedol. Mae gennym dystiolaeth glir y gall cymryd rhan mewn chwaraeon, yn ogystal â gweithgareddau diwylliannol eraill, wneud cyfraniad sylweddol o safbwynt helpu pobl i gael y sgiliau trosglwyddadwy sydd eu hangen gan gyflogwyr. Rhan allweddol o hyn yw mynd i'r afael ag iechyd gwael. Mae cynyddu'r lefelau o weithgarwch corfforol yn flaenoriaeth yn ein Rhaglen Lywodraethu ac yn Creu Cymru Egnïol. Yn bwysicach fyth, mae pobl sy'n cymryd rhan mewn gweithgareddau o'r fath yn cael profiadau cymdeithasol amgenach. Yn ei dro, mae hynny'n herio dyheadau isel ac yn rhoi hyder i bobl ddatblygu eu hunain drwy ddysgu a hyfforddiant. Serch hynny, rydym hefyd yn cydnabod ei bod yn bosibl na fydd grwpiau o'r fath yn ystyried, heb gael eu cymell, bod ganddynt rôl adfywio ar wahân i'w hamcanion cymdeithasol.

Mae angen i ni sicrhau bod cymunedau'n cael budd o'r hyn a wnawn a bod pob buddsoddiad yn esgor ar y buddiannau mwyaf posibl, yn enwedig o ystyried yr hinsawdd economaidd bresennol. Pe byddai gwariant yn y sector cyhoeddus (gan gynnwys gwariant â mandad drwy gaffael) yn cael ei ddefnyddio i recriwtio a hyfforddi lle mae gwir alw, a hefyd i ddatblygu'r gadwyn gyflenwi leol, gellir cynnig cyfleoedd economaidd ychwanegol ar gyfer pobl leol, sy'n drech na'r prif reswm am y buddsoddiad.

6.3.iii Yn seiliedig ar leoedd

Cydnabyddir bod dull o weithredu sy'n seiliedig ar leoedd wedi bod yn llwyddiant o safbwynt gwella nodweddion ffisegol ac amgylcheddol ardaloedd. Yn fwyaf penodol, cydnabyddir bod aneddiadau'n allweddol i adfywio a bod cynnydd yn y galw am adfywio canol trefi a threfi glan môr. Gall y rhain ddod yn ganolfannau datblygu mewn ardal, a gallant gael effaith economaidd ehangach fel lle i gael gwaith, i wneud gweithgareddau hamdden ac i leoli gwasanaethau cyhoeddus. Ceir mwy o wybodaeth am ganol trefi a threfi glan môr yn Atodiad 1. Hefyd, dylid mapio rhaglenni prif ffrwd fel datblygu economaidd, trafnidiaeth, sefydliadau addysg ac iechyd, tai a mentrau amgylcheddol gan gynnwys treftadaeth a'r amgylchedd hanesyddol er mwyn deall beth yn union sydd ar gael mewn ardal a sut y gellir eu defnyddio i gael yr effaith fwyaf bosibl a gwneud gwir wahaniaeth i'r anheddiad neu'r lle

hwnnw. Yn anad dim arall, ansawdd lle sy'n dangos ansawdd cyffredinol y bywyd yno. Mae dangosyddion sy'n seiliedig ar leoedd wedi'u defnyddio fwy nag unwaith i ddeall yn llawn brif agweddau'r profiad cymdeithasol o dlodi. Mae gwella lleoedd (ee yr amgylchedd ffisegol) wedi bod yn amlwg iawn yn y polisi adfywio hyd yma, ond i fod yn effeithiol, rhaid bod cysylltiad rhwng hynny ac adfywio cymdeithasol.

Cymeriad hanesyddol sy'n gwneud lle'n unigryw ac sy'n rhoi naws i'r lle hwnnw. Mae hanes pob lle yn wahanol, felly mae gan bob lle ei gymeriad hanesyddol unigryw ei hun. Mae hynny'n gaffaeliad pwerus iawn wrth adfywio. Man dechrau pob gwaith cynllunio, dylunio a rheoli yw deall cymeriad lle a'r modd y cafodd ei ffurfio. Dyna sut y cedwir y naws unigryw leol.

Gallwn bortreadu unigrywiaeth leol drwy gymeriadau, sef gweld sut y mae lleoedd wedi cael eu llunio gydag amser a'r hyn sy'n eu gwneud yn arbennig. Heblaw'r traddodiadau adeiladu, mae modd gweld cymeriad hanesyddol ym mhatriau gofod a'r cysylltiad rhwng adeiladau hefyd. Dyma'r elfennau sy'n rhoi i le ei hunaniaeth unigryw. Gallwn eu defnyddio i sicrhau bod lleoedd, wrth iddynt barhau i newid, hefyd yn dal eu gafael ar yr hyn sy'n eu gwneud yn arbennig. Mae Cadw wedi bod yn astudio cyfres o drefi ledled Cymru, sydd, bob un, â chymeriad arbennig. Drwy'r astudiaethau hyn cafwyd diffiniad o gymeriad lleol a all adlewyrchu ar y modd yr ydym yn rheoli newid.

Mae'r amddifadedd sydd i'w weld yn gyson yn yr astudiaethau yn cael ei nodweddu'n aml iawn gan gyfuniadau o'r canlynol:

- adfeilion a safleoedd diffaith;
- tir halogedig;
- tai o ansawdd gwael;
- gweithlu heb sgiliau;
- braidd ddim cyfleoedd i gael gwaith;
- anghydraddoldebau iechyd;
- seilwaith drafnidiaeth annigonol;
- ansawdd yr amgylchedd lleol yn wael;
- braidd ddim cysylltiad â'r amgylchedd naturiol.

Er mai mewn ardaloedd trefol y mae'r problemau hyn amlycaf, maent yn effeithio ar ardaloedd gwledig hefyd. Yn wir, er bod y rhan fwyaf o boblogaeth Cymru yn byw yn yr ardaloedd dinesig ar arfordir y de (sydd, ynndynt eu hunain, yn fach o gymharu ag Ewrop), aneddiadau bach mewn cyd-destun gwledig sydd i'w gweld yn y rhan fwyaf o Gymru.

Mae modd mesur perfformiad lleoedd mewn sawl ffordd. Man da i gychwyn fyddai parthau Mynegai Amddifadedd Lluosog Cymru; gellir gwneud gwaith manylach yn lleol drwy, er enghraifft, archwilio iechyd canol trefi, defnyddio methodoleg Place Check neu ddefnyddio pecyn Canolfan Rhagoriaeth Adfywio Cymru ar gyfer asesu'r effaith ar adfywio.

Geiriau Pwyllgor Menter a Busnes y Cynulliad Cenedlaethol ar ddechrau eu hadroddiad yn ddiweddar oedd: "Mae canol trefi bywiog a hanfodol wrth wraidd cymunedau cynaliadwy, ac maent yn allweddol i sicrhau economi iach a ffyniannus yng Nghymru."

Mae angen gweithredu'n integredig/holistaidd ar draws swyddogaethau awdurdodau lleol, busnesau a chymunedau, nid dim ond prosiectau ffisegol (manwerthu fel arfer) yn unig. Mae angen i'r math yma o weithredu ganolbwyntio ar ddarparu gwasanaethau, hybu gweithgareddau diwylliannol, meithrin hunaniaeth ddinesig, a rhoi tref gyfoethocach ei hamgylchedd i'r gymuned ac ymwelwyr. Y weledigaeth yw bod canol trefi yn lleoedd amrywiol iawn lle mae manwerthu'n allweddol, ond lle mae'n cael ei ategu gan gyfleusterau dysgu, iechyd a hamdden, gan roi mwy fyth o reswm i bobl ddod i ganol y dref. (Ceir mwy o fanylion am ganol trefi yn Atodiad 1).

6.4 Y strwythur llywodraethu

Er mwyn cyflawni'r canlyniadau cenedlaethol, rhanbarthol a lleol a llwyddo yn ein gweledigaeth o gael cymunedau llewyrchus, cynaliadwy, llawn addewid, sydd ag economi gref, mae angen strwythur tryloyw a chydweithredol o lywodraethu sy'n rhoi cyfle i bob partner allweddol ddylanwadu ar y canlyniadau adfywio a chyfrannu at eu cyflawni. Rydym yn awgrymu bod sawl cam i'r dull o weithredu, fel a ganlyn:

- Bydd Panel Cyngori'r Gweinidog yn cael ei sefydlu i oruchwylio'r gwaith o weithredu'r fframwaith adfywio fel y disgrifir uchod. Ar y lefel hon, caiff y canlyniadau cenedlaethol eu pennu a byddant yn cael eu hadolygu'n rheolaidd.
- Caiff byrddau rhanbarthol eu sefydlu i gasglu tystiolaeth ac i fwrw ymlaen â gwaith Pobl a Lleoedd yn y rhanbarth. Byddant yn llunio polisi rhanbarthol ac yn cynllunio'n rhanbarthol i gyflawni amcanion cenedlaethol. Byddant yn adrodd i Grŵp Cyngori'r Gweinidog. Ar y lefel hon caiff cynlluniau lleol eu cydlynu i sicrhau y gellir cydweithio i'r eithaf ac er mwyn cael trosolwg strategol o'r cynlluniau. Hefyd, bydd y byrddau rhanbarthol yn sicrhau bod eu cynlluniau lleol yn anelu at gyflawni'r canlyniadau cenedlaethol.

Bydd y cynlluniau'n dal i gael eu cyflenwi'n lleol ond byddant yn cael cefnogaeth ychwanegol yn rhanbarthol ac yn genedlaethol er mwyn cyflawni'r canlyniadau sy'n ofynnol ar sail pobl a lleoedd. I annog y gymuned i gymryd rhan ac i ddylanwadu ar y rhaglenni 'o'r bôn i'r brig', gellir pennu blaenoriaethau lleol. Gellir hefyd nodi pa ddulliau cyflawni a ffefrir yn lleol. Ond bydd angen dangos sut mae hyn oll yn helpu i gyflawni'r canlyniadau cenedlaethol. Golyga hyn y bydd gan y gymuned leol, ar y naill law, annibyniaeth o ran cyflawni, ond ar y llaw arall bydd yr hyn y mae'n ei wneud yn anelu at gyflawni canlyniadau y cytunwyd arnynt yn genedlaethol. Ceir copi o'r Fframwaith Llywodraethu arfaethedig yn Atodiad 4.

6.5 Buddsoddiad

6.5.i Ein cynigion ar gyfer defnyddio cyllid wedi'i dargedu

Rydym yn credu bod sail resymegol dros dargedu cyllid ychwanegol, y tu hwnt i'r gwariant prif ffrwd ac ymyriadau adfywio penodol, at y diben o:

- gymell ymddygiadau sy'n debygol o arwain at adfywiad llwyddiannus; a
- chefnogi ymyriadau y gwyddys eu bod yn llwyddiannus ond nad ydynt yn rhan o ffrydiau ariannu eraill, ee canol trefi a threfi glan môr.

Ni all adfywio ddibynnu ar gyllid prif ffrwd yn unig, ac ni ddylai wneud hynny. Erys rôl i fuddsoddiad cyfyngedig ac ychwanegol a all fodloni ein hymrwymiaadau ar gyfer adfywio cyn belled â bod y buddsoddiad hwnnw wedi'i dargedu'n ofalus. Gall hefyd gyflawni swyddogaethau nad ydynt ar gael yn rhywle arall, gan ddarparu cyllid sy'n llenwi bwlch er mwyn gwneud i gynlluniau ddigwydd.

Cynigir bod cyllid dangosol yn cael ei ddyrannu i'r tri rhanbarth a bod y dyraniadau hynny'n seiliedig ar fformiwla. Yna, bydd y byrddau adfywio rhanbarthol yn paratoi cynlluniau busnes yn 2013/14 yn rhoi tystiolaeth sut y gallant argymhell i Lywodraeth Cymru sut orau i ddefnyddio cyllid i gyflawni'r canlyniadau cenedlaethol a chanlyniadau eraill sy'n benodol i adfywio (i'w pennu). Bydd hyn yn cynnwys denu cyllid ychwanegol lle bynnag y bo modd. Yna, bydd Llywodraeth Cymru yn asesu'r cynlluniau ac yn neilltuo cyllid gwirioneddol fel y bo'n briodol.

Rydym yn bwriadu cydgrynhoi'r buddsoddiad adfywio wedi'i dargedu i'r ffrydiau ariannu canlynol:

Casglu tystiolaeth, mapio a pharatoi achosion busnes – fel cam cyntaf bydd cyllid refeniw penodol ar gael i gefnogi'r adnoddau yn y rhanbarthau ac yn lleol. Diben hyn yw sicrhau bod tystiolaeth sylfaenol ddilys yn cael ei chasglu, ei dadansoddi a'i hasesu i baratoi achosion busnes cadarn y mae cyfiawnhad drostynt, a'r rheini'n cynnwys argymhellion ar gyfer buddsoddi yn y rhanbarthau. Credwn fod hyn yn hollbwysig fel y gallwn weld lle yn union mae anghenion a chyfleoedd er mwyn i'n buddsoddiad gael yr effaith fwyaf bosibl.

Lleoedd llwyddiannus – buddsoddiad cyfalaf a chyllid refeniw ar gyfer gwaith paratoi, cynlluniau a gwasanaethau sydd eisoes yn barod, a hwyluso, sy'n canolbwyntio ar y mathau profedig canlynol o ymyrraeth, ond heb fod yn gyfyngedig iddynt:

1. Rheoli canol trefi: mae adroddiad Portas ac Ymchwiliad y Pwyllgor Menter a Busnes wedi tynnu sylw at rôl 'timau trefi'. Yn aml, mae'r rhain yn cyfuno buddiannau yn y sectorau preifat a chyhoeddus i ddatblygu gweledigaeth a strategaeth ar gyfer Canol Trefi. Mae'r timau hyn yn mynd tu hwnt i'r math o rôl 'warden' sydd gan lawer o swyddi rheoli canol trefi, oherwydd maent yn mynd ati i bennu cymeriad unigryw canol tref, ei hunaniaeth arbenigol a strategaethau marchnata arloesol er mwyn datblygu.

2. Defnyddiau dros dro: mae gennym dystiolaeth ryngwladol o lwyddiant 'defnyddiau dros dro' o ran atal canol trefi rhag dirywio ymhellach drwy helpu i arallgyfeirio'r hyn sydd gan canol y dref i'w gynnig, a bywiogi adeiladau a fu gynt yn wag. Yn y rhaglenni mwyaf llwyddiannus mae defnyddiau hirdymor a pharhaol wedi deillio o'r defnydd dros dro a wnaed o siopau a swyddfeydd, ac mae'r defnydd hwnnw wedi bod yn allweddol o ran deori busnesau.
3. Ardaloedd Gwella Busnes: mae tystiolaeth glir mewn gwledydd tramor bod yr Ardaloedd Gwella Busnes yn llwyddo, ac mae profiad Abertawe yn awgrymu bod lle amlwg i sefydlu mwy o Ardaloedd Gwella Busnes yng Nghymru.
4. Ardaloedd Twf Lleol: mae'r rhain yn fwy perthnasol i drefi gwledig nag i Ardaloedd Gwella Busnes ac ymyriadau eraill.
5. Gwell marchnata a rheoli cyrchfannau: mae'r trefi hynny yn y Deyrnas Unedig sy'n arddel yr arferion gorau wedi datblygu strategaethau marchnata clir, a'r rheini'n aml iawn yn seiliedig ar themâu penodol, er enghraifft 'tref lyfrau' y Gelli Gandryll, neu 'tref fwyd' Llwydlo. Er na all pob tref yng Nghymru, yn amlwg, fod yn unigryw i'r fath raddau â hyn, gall hunaniaeth gref a marchnata strategol gael effaith lesol a sylweddol ar eu gallu i fod yn gyrchfannau deniadol.
6. Ailwampio agweddau ffisegol safleoedd ac ardaloedd ehangach: mae atyniad ffisegol yr amgylchedd trefol yn rhan hollbwysig o brofiadau ymwelwyr. Drwy roi sylw i olwg y ffyrdd dynesu a'r strydoedd yn gyffredinol gellir dylanwadu'n sylweddol ar argraffiadau ymwelwyr o'r dref.
7. Mae angen ystyried yn ofalus y cyllid ar gyfer ardaloedd adnewyddu tai, ac mae angen ei ddefnyddio i sicrhau y gellir cyflawni cymaint o ganlyniadau â phosibl.

Rydym yn disgwyl y bydd y ffrwd ariannu hon yn cael ei defnyddio i ddatblygu prosiectau holistaidd rhanbarthol ar gyfer adfywio, a fydd yn defnyddio cyllid Ewropeaidd ac yn adeiladu ar y modelau llwyddiannus a ddatblygwyd ar gyfer Parc Rhanbarthol y Cymoedd ac Arbed. Ni all y prosiectau hyn ganolbwyntio ar ganol trefi, yn anad dim arall. Mae angen iddynt gefnogi'r agenda ehangach sydd gennym. Yn wir, lle bo hynny'n bosibl, er enghraifft yn achos twf economaidd a swyddi, byddwn yn mynd ati i ddatblygu prosiectau ar y cyd gan gyfuno ein cyllid gyda chyllid Cronfa Datblygu Rhanbarthol Ewrop (ERDF) a Chronfa Gymdeithasol Ewrop (ESF) ar draws cynifer o flaenoriaethau ag y bo modd. Mae potensial i brosiectau holistaidd integredig sicrhau gwell canlyniadau a hynny'n fwy effeithiol, drwy:

- ffurfio cysylltiad rhwng yr amryfal themâu gwaith, fel bod mwy o ffocws ar ganlyniadau adfywio mewn ardal benodol, hynny yw gweithredu'n holistaidd dros ardal gyfan;

- meithrin perthynas mwy effeithiol rhwng y cyfleoedd ariannu cyfatebol yn Llywodraeth Cymru a'r sefydliadau perthnasol sy'n bartneriaid;
- llai o gostau rheoli/gweinyddu prosiectau;
- mwy o gyfle i gydweithio ar draws ffiniau a sectorau;
- mwy o hyblygrwydd i addasu gweithgareddau ac i symud blaenoriaethau wrth i brosiectau gyflawni neu wrth i gyfleoedd ddatblygu;
- llai o bosibilrwydd y bydd gweithgareddau'n cael eu dyblygu.

Cronfa Cymunedau'r Arfordir – sefydlwyd y gronfa hon gennym yn ddiweddar drwy ddefnyddio cyllid Ystad y Goron ar gyfer Cymru, a gwelwyd tystiolaeth glir bod galw yn y maes hwn. Rydym yn gobeithio ychwanegu at werth y Gronfa o'n hadnoddau ein hunain yn Tai, Adfywio a Threftadaeth, a mireinio'r meini prawf ar gyfer buddsoddi yn ôl profiadau'r flwyddyn gyntaf a'r dystiolaeth a gyflwynir yn y ddogfen hon.

Grant Arloesi Cymunedol Cartrefi a Lleoedd – cefnogi arloesi ac arferion gorau ledled Cymru, yn rhanbarthol ac yn lleol.

Cronfa Buddsoddi Cymru mewn Adfywio – diben y gronfa hon yw ysgogi buddsoddiad sylweddol mewn datblygu trefol ac ategu ein buddsoddiad mewn pobl a'r economi, gan sicrhau buddiannau cymdeithasol, economaidd ac ariannol. Mae'r Gronfa yn seiliedig ar y fenter Cyd-gymorth Ewropeaidd ar gyfer Buddsoddi Cynaliadwy mewn Ardaloedd Dinesig (JESSICA).

6.5.ii Dylunio a meini prawf

Yn hytrach na dewis lleoedd, rydym yn bwriadu pennu meini prawf cadarn ar gyfer cynigion, a hwyluso'u datblygiad drwy ein timau rhanbarthol. Rydym yn bwriadu dilyn y dull o weithredu sy'n cael ei argymhell yn Llyfr Gwyrdd y Trysorlys, ac rydym yn disgwyl hefyd y bydd pob cynnig yn talu sylw i'r Llyfr hwn (Y Llyfr Gwyrdd, Atodiad 1, t.54)

Byddai ein meini prawf ar gyfer gwerthuso yn cynnwys:

- I ba raddau y mae'r cynllun yn asio gyda'r fframwaith adfywio newydd a'r canlyniadau cenedlaethol.
- I ba raddau y mae'n asio gydag amcanion Adfywio penodol – i'w pennu.
- Lleoliad – pa mor agos yw at glystyrau Cymunedau yn Gyntaf, a thystiolaeth bod cysylltiad rhwng buddiannau'r buddsoddiad a'r cymunedau hynny.
- Cyfle – gwneud yn fawr o'r cyfleoedd presennol neu sicrhau cyfranogiad y sector preifat neu ddefnyddio cyllid Ewropeaidd.
- Arloesi.
- Cydweithredu.

- Cyllid – byddwn yn croesawu ac yn cymeradwyo modelau ariannu arloesol fel y Bondiau Seilwaith Cymunedol, a dulliau o ddenu cyllid o ffynonellau eraill.
- Cynaliadwyedd.

Rydym am wneud yn siŵr bod ein buddsoddiad yn ysgogi ymddygiad sy'n seiliedig ar gydweithio ac yn ychwanegu gwerth. Rydym o'r farn bod modd cyflawni'r amodau hyn dim ond i'r cynlluniau gael eu paratoi'n briodol ymlaen llaw, gan ddefnyddio'r cymorth a'r canllawiau sydd ar gael ar draws y Llywodraeth a thu hwnt.

Wrth i'r cyllid ddod ar gael, byddwn yn defnyddio blwyddyn ariannol 2013/14 fel blwyddyn drosiannol i dreialu rhai o'r dulliau hyn o weithredu. Er enghraifft, bydd rhai Ardaloedd Gwella Busnes yn cael eu treialu'n gynharach os oes momentwm yno eisoes. Lle mae'r rhain wedi bod ar waith ers peth amser, gellid darparu cyllid at ddibenion marchnata mwy datblygedig.

Oes gennych chi unrhyw sylwadau ynghylch ein cynigion ar gyfer y modd y byddwn yn targedu ac yn defnyddio ein cyllid?

6.6 Gwerthuso

6.6.i Atebolrwydd sy'n Seiliedig ar Ganlyniadau a Gwerthuso

"I mi, mae gwir werth yn golygu canolbwyntio'n llwyr ar y **canlyniadau** yr ydym yn eu cyflawni allan yn y byd go iawn." Prif Weinidog Cymru

Mae Llywodraeth Cymru, drwy'r Rhaglen Lywodraethu, wedi ymrwmo i Atebolrwydd yn Seiliedig ar Ganlyniadau (RBA) ac rydym yn disgwyl y bydd hyn yn ganolog i unrhyw ddull o weithredu sy'n gysylltiedig ag Adfywio. Bydd swyddogion adfywio yn gweithio gyda phob un perthnasol i sicrhau bod y dull hwn o weithredu yn rhan annatod o bob prosiect. Offeryn rheoli yw'r RBA a fydd, man lleiaf, yn sicrhau bod y canlyniadau a ddisgwylir (targedau) wedi'u mynegi'n glir, bod data'n cael eu casglu'n rheolaidd ac yn cael eu cyflwyno i fynd i'r afael â chwestiynau ynghylch a yw'r canlyniadau wedi'u cyflawni. Hefyd, yn unol â datblygiadau ym mhob rhan o Lywodraeth Cymru, dylid cynnwys yr arferion gorau o ran methodoleg gwarant busnes/llywodraethu ar ddechrau unrhyw fuddsoddiad i sicrhau bod y gwaith Rheoli Rhaglenni a Phrosiectau o'r radd flaenaf, ac i ysgogi gwerth am arian.

I ategu'r dull hwn o weithredu, bydd angen gofalu bod gwerthuso hefyd yn rhan o bob prosiect, a hynny o'r dechrau'n deg hyd at y canlyniadau hirdymor. Rydym yn cydnabod na chafodd gwerthuso, hyd yma, le teilwng. Er enghraifft, os buddsoddir yng nghanol trefi, byddem yn disgwyl gweld data sylfaenol a chliir am yr amcanion penodol, rhaglen fonitro a chynllun gwerthuso dros y tymor hwy. Hefyd, yn unol â gofynion y Cronfeydd Strwythurol Ewropeaidd, rhaid i ni ddangos tystiolaeth glir, yn enwedig o ran yr effaith ar yr economi ac ar swyddi.

Rydym am sicrhau bod y gweithgareddau adfywio yn cael eu monitro a'u gwerthuso'n effeithiol. A fydd y dull o weithredu a argymhellir yn cyflawni

hynny?

7. Y camau nesaf

Dyma'r camau nesaf:

- Sefydlu Byrddau Adfywio Rhanbarthol Cysgodol tua dechrau 2013/14 i gasglu tystiolaeth, mapio'r gwasanaethau presennol, y cyllid, y cyfleoedd a'r anghenion (cymdeithasol, amgylcheddol, ffisegol ac economaidd). Yna, llunio rhestr o opsiynau ac argymhellion ar gyfer pob rhanbarth er mwyn buddsoddi i gyflawni'r canlyniadau adfywio cenedlaethol. Bydd mwy o fanylion am y byrddau a'r dyraniadau ariannu maes o law.
- Wedi i ni gytuno arno, rydym yn bwriadu cyhoeddi'r polisi newydd ar gyfer adfywio ym mis Chwefror 2013
- Bydd y fframwaith Adfywio newydd yn cael ei roi ar waith yn 2014/15 drwy'r strwythur cyflawni newydd.

Drwy gydweithredu y mae adfywio. I lwyddo, mae angen eich syniadau a'ch barn chi arnom er mwyn paratoi ein polisi newydd.

Bydd cyfle i fynegi barn am y ddogfen hon tan **14 Ionawr 2013**.

Cewch lawrlwytho'r ddogfen ymgynghori a'r dystiolaeth sy'n sail iddi drwy fynd i www.cymru.gov.uk/adfywio.

Gallwch fynegi eich barn mewn sawl ffordd:

- Drwy'r post at y Tîm Polisi Adfywio, 2^{ail} Lawr, Parc Cathays, Caerdydd CF10 3NQ
- Drwy anfon neges e-bost at RegenerationPolicy@wales.gsi.gov.uk
- Drwy gyfrwng ein gwefan (dilynwch y dolenni)
- Yn un o'r gweithdai a gynhelir gennym ledled Cymru (mae mwy o fanylion ar y wefan)

I'ch atgoffa chi, y cwestiynau allweddol yw:

1. Pa sylwadau sydd gennych o ran gwersi a ddysgwyd hyd yma wrth gyflawni'r gwaith hwn?
2. A ddylid ystyried unrhyw ganlyniadau neu egwyddorion cenedlaethol eraill?
3. Beth arall y gallwn ei wneud er mwyn cydweithio'n fwy a sicrhau gwell cydlyniant ar draws adrannau?
4. A ydych yn cytuno â'r dulliau gweithredu cenedlaethol, rhanbarthol a lleol a amlinellwyd?
5. Oes gennych chi unrhyw sylwadau ynghylch ein cynigion ar gyfer y modd y byddwn yn targedu ac yn defnyddio ein cyllid?

6. Rydym am sicrhau bod y gweithgareddau adfywio yn cael eu monitro a'u gwerthuso'n effeithiol. A fydd y dull o weithredu a argymhellir yn cyflawni hynny?

Mae pob croeso i chi gyfeirio at faterion ac ymholiadau eraill fel rhan o'ch ymateb.

Edrychwn ymlaen at glywed gennych.